

**Tim Goedemé**

**Appelen en Peren?  
Een vergelijking van de Belgische en  
Roemeense pensioenvoorzieningen<sup>1</sup>**

**PSW-paper 2006/1**

**Sociale Wetenschappen**

---

<sup>1</sup> Graag dank ik de redactie en een anonieme lezer voor hun nuttige commentaren op een vorige versie van de tekst.

Tim Goedemé studeerde sociologie aan de Universiteit Antwerpen. Hij is als doctoraatsstudent verbonden aan het Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck. Zijn onderzoek focust op inkomensvoorzieningen voor ouderen en welvaartsregimes in Oost-Europa. Deze paper is ontstaan uit zijn eindverhandeling ter behaling van de graad van licentiaat in de Politieke en Sociale Wetenschappen aan de Universiteit Antwerpen.

[tim.goedeme@ua.ac.be](mailto:tim.goedeme@ua.ac.be)

## 1. Inleiding

In deze paper wordt gezocht naar een antwoord op volgende drie vragen:

- (1) Hoe zien het Roemeense en het Belgische pensioenstelsel eruit?
- (2) Op welke manier wordt in Roemenië en in België een minimuminkomen aan gepensioneerden gewaarborgd?
- (3) Kunnen beide landen in een typologie van pensioenstelsels worden ingepast?

In een eerste deel ga ik in op het belang van deze vraagstelling, sta ik kort stil bij de sociaal-economische context van Roemenië en bij de gehanteerde methode in deze paper. In een tweede deel worden de centrale concepten gedefinieerd en wordt een kader uitgewerkt om socialezekerheidsstelsels te vergelijken. In een derde deel worden beide pensioenstelsels grondig vergeleken, wordt de minimum-inkomensbescherming voor gepensioneerden in België en Roemenië onderzocht, worden beide landen in een typologie van pensioenstelsels ingepast en formuleer ik enkele bedenkingen bij de vergelijking van pensioenstelsels op basis van uitsluitend institutionele kenmerken. Op het einde volgt een samenvatting en besluit.

In deze paper wordt ingegaan op de pensioenwetgeving zoals deze van kracht was op 1 mei 2005.

### 1.1 Waarom de Roemeense pensioenvoorzieningen met de Belgische vergelijken?

Op 13 april 2005 keurde het Europees Parlement de toetreding van Roemenië en Bulgarije tot de Europese Unie (EU) in 2007 goed. De Europese Unie behoudt de mogelijkheid om het lidmaatschap van Roemenië en/of Bulgarije met een jaar uit te stellen indien ze ‘onvoldoende vorderingen’ boeken (Europees Parlement, 2005). Het toekomstig lidmaatschap van Roemenië tot de Europese Unie verhoogt de nood aan wetenschappelijk onderzoek naar de sociale zekerheid in Roemenië.

Op de Top van Lissabon (2000) werd immers de strijd tegen sociale uitsluiting en de strijd voor meer sociale cohesie één van de vier speerpunten van de Europese Unie. Op die manier wil men van de Europese Unie de meest competitieve kenniseconomie ter wereld maken, gekoppeld aan een hechte sociale cohesie tussen en binnen de EU-lidstaten. De Europese Raad van staats- en regeringsleiders beschouwde op de voorjaarsstop van 2004 de modernisering van sociale beschermingssystemen en het stroomlijnen van de sociale agenda als sleutelementen, in het bijzonder op het gebied van de pensioenen en de

gezondheidszorg (De Boyser, 2004: 275-293). In het kader hiervan wordt de Open Methode van Coördinatie (OMC) sinds 2002 ook op het gebied van de pensioenen toegepast. De OMC is een zachte methode van besluitvorming waarbij de lidstaten gemeenschappelijk overeengekomen doelen vastleggen. De lidstaten kunnen zelf bepalen hoe ze deze doelen willen bereiken. Vervolgens worden rapporten geschreven over de manier waarop de lidstaten deze doelen proberen te bereiken en de mate waarin ze daarin slagen. Zo onderzoekt men op basis van *peer review* voorbeelden van goed bestuur in de verschillende landen. Op deze manier probeert men van elkaar te leren en moet men aan elkaar verantwoording afleggen. De concrete invulling van de methode verschilt zeer sterk tussen de verschillende domeinen waarop de OMC wordt toegepast (Berghman en Marlier, 2003: 321-324; Cantillon, 2004a: 35; Duffy, 2004: 378; Zeitlin, 2005: 19-22).

Het spreekt voor zich dat wanneer Roemenië lid wordt van de Europese Unie, voor het toepassen van de Open Methode van Coördinatie op het gebied van pensioenen een goede kennis vereist is van het pensioenstelsel van Roemenië. Het laatste uitgebreide rapport bij de Europese Commissie over de sociale zekerheid in Roemenië (GVG, 2003) is door de recente hervormingen van het pensioenstelsel echter weer een stuk achterhaald. Daarom is nieuw onderzoek naar het Roemeense pensioenstelsel vereist.

Het is belangrijk om de sociale werkelijkheid – in dit geval het pensioenstelsel van Roemenië – in een vergelijkend perspectief te bestuderen. Enkel zo wordt het mogelijk om te bepalen wat algemeen en wat specifiek is aan het Roemeense pensioenstelsel. Bovendien maakt een vergelijking tussen landen het mogelijk om van elkaar te leren en de eigen sterktes en zwakheden beter te leren kennen (zie bijvoorbeeld Giddens 1986: 13-22; Titmuss, 1974: 22 en Dogan en Pelassy, 1984: 16-17). Daarom wordt een diepgaande vergelijking van het Roemeense met het Belgische pensioenstelsel gemaakt en worden daarna beide landen in een ruimere typologie van pensioenstelsels geplaatst. De keuze voor België als vergelijkingsbasis wordt ingegeven door de grote toegankelijkheid van de nodige informatie over het Belgische pensioenstelsel, zodat er bij de studie van beide pensioenstelsels voldoende aandacht kon gaan naar de – minder evidente – studie van de Roemeense pensioenvoorzieningen.

Een belangrijke focus ligt op de studie van de minimuminkomensbescherming voor gepensioneerden. Deze focus wordt verantwoord doordat de minimale inkomenswaarborg de minimale – en dus prioritaire – doelstelling van de sociale zekerheid is (Deleeck, 1991: 87). Relatief minder aandacht gaat naar de tweede doelstelling van de sociale zekerheid, namelijk de instandhouding (tot op zeker hoogte) van de verworven levensstandaard wanneer zich bepaalde sociale risico's voordoen (Deleeck, 1991: 18, 101). De manier waarop deze tweede doelstelling wordt verwezenlijkt, wordt geanalyseerd om na te gaan in welke mate er horizontale en verticale solidariteit in de pensioenvoorzieningen van beide landen werden ingebouwd.

## 1.2 De sociaal-economische en politieke context van Roemenië

Sinds de val van dictator Nicolae Ceaușescu in december 1989 heeft Roemenië turbulente jaren gekend. Ex-communisten bleven tot in 1996 aan de macht, om na een vierjarig centrum-rechts intermezzo opnieuw de leidende rol in de Roemeense politiek te spelen. In 2004 werden ze door de centrum-linkse Traian Băsescu terug uit het zadel gelicht. Het bruto binnenlands product (bbp) van Roemenië is 15 jaar na de aanvang van de transitie naar een kapitalistische economie eindelijk terug op weg om het niveau van 1989 te halen (zie onder meer UNICEF, 2004: 116). Rekeninghoudend met koopkrachtverschillen, lag in 2002 het bbp per hoofd van de bevolking van Roemenië 4,2 maal lager dan het bbp per hoofd van de bevolking van België (UNDP, 2004: 1-4). In 2007 – uiterlijk 2008 – zal Roemenië de Europese Unie als armste land vervoegen, met een bevolking waarvan 18 procent onder de armoederisicogrens leeft<sup>2</sup> (Ivan-Ungureanu e.a., 2004: 19). In 2001 bedroeg de gemiddelde levensverwachting van vrouwen er 75 jaar en van mannen 68 jaar. Dit is heel wat lager dan in België waar de gemiddelde levensverwachting bij geboorte 82 jaar voor vrouwen en 75 jaar voor mannen bedroeg (UNICEF, 2004: 116; NIS, 2001).

## 1.3 Methode

Adler en anderen (1991: 1-7) wijzen erop dat de sociale zekerheid tot aan het begin van de jaren '90 relatief weinig aandacht heeft gekregen van sociologen. De praktijk van de sociologie moet volgens hen gevoerd worden volgens wat C. Wright Mills de 'sociologische verbeelding' (*sociological imagination*) heeft genoemd. De sociologische verbeelding bestaat uit drie vormen van 'gevoeligheid' (Giddens, 1986: 13-22). Voor de beoefening van de sociologie is ten eerste een '**historische gevoeligheid**' (*historical sensitivity*) vereist. Deze gevoeligheid is nodig om precies te kunnen vatten hoe mensen vandaag leven, vergeleken met de manier waarop ze in het relatief recente verleden ('de wereld die we zijn verloren') leefden. Hiernaast houdt de sociologische verbeelding ook een '**antropologische gevoeligheid**' (*anthropological sensitivity*) in: men moet inzicht verwerven in de verscheidenheid aan menselijke bestaanswijzen. De antropologische gevoeligheid moet de sociale wetenschapper behoeden voor de gedachte dat de eigen (westerse) cultuur of samenleving superieur is aan een andere. De combinatie van de historische en antropologische verbeelding maakt het volgens Giddens mogelijk om los te komen van het denken in termen van de samenleving die we in 'het hier en nu' kennen. Zo wordt een '**kritische gevoeligheid**' (*critical sensitivity*) mogelijk. Deze gevoeligheid houdt een

---

<sup>2</sup> Cijfer op basis van de EU-norm en geldig voor 2002. Bij deze indicator beschouwt men alle personen met een netto beschikbaar gezinsinkomen dat – rekening houdend met de gezinsgrootte – minder dan 60% van de mediaan bedraagt, als (potentieel) arm.

kritiek in op de bestaande sociale instituties en een kritische analyse van de huidige maatschappijvormen.

Om de sociale werkelijkheid sociologisch (en kritisch) te bestuderen, moet ze dus in een vergelijkend perspectief worden geplaatst. Zowel ‘historisch’, als ‘antropologisch’. In deze paper wordt de analyse tot een antropologische vergelijking beperkt, wat volgens de theorie van Mills en Giddens slechts tot een beperkt loskomen van het denken in termen van het ‘hier en nu’ leidt en dus een beperkte sociologische studie van de sociale werkelijkheid inhoudt.

Hauser (1993: 82) wijst erop dat wanneer men een bepaalde tak van een complex socialezekerheidssysteem wil vergelijken tussen landen, men moet oppassen voor het vergelijken van systemen die louter dezelfde naam dragen. Ook Adler e.a. (1991: 8-11) geven aan dat zonder een **definitie** die groeit vanuit sociologisch perspectief en rekening houdt met de brede waaier aan betekenissen van de term sociale zekerheid (pensioenstelsel) een vergelijkende studie niet mogelijk is (zie verder ook Dogan en Pelassy, 1984: 20-24 en Higgins, 1981: 17-18).

Als eenmaal duidelijk is wat precies wordt vergeleken (‘het pensioenstelsel’), komt het erop aan de juiste **criteria** te vinden **om beide pensioenstelsels te analyseren, te beschrijven en te vergelijken** (Dogan en Pelassy, 1984: 27; Hauser, 1993: 81-82). Deze selectie kan onder meer gebeuren aan de hand van reeds bestaande wetenschappelijke besprekingen van socialezekerheidsstelsels en internationale wetgeving omtrent de sociale zekerheid. Verder is een ‘**theorie van de sociale zekerheid en de pensioenstelsels**’ nodig om te kunnen ontsnappen aan de tekortkomingen van het ontbreken van de ‘historische gevoeligheid’: om de verschillende pensioenstelsels goed te kunnen vatten, helpt een theoretische ondersteuning om niet alles in termen van het ‘hier en nu’ te interpreteren, wat tot zeer idiosyncratische beschrijvingen zou kunnen leiden. Een goede theoretische onderbouwing is bovendien vereist om goede criteria vast te leggen zodat beide pensioenstelsels systematisch en grondig kunnen worden vergeleken. Toch waarschuwen Dogan en Pelassy (1984: 4, 28) ervoor dat een theorie de oorzaak kan zijn voor scheefgetrokken percepties en foute interpretaties. Met andere woorden helpt een theorie niet enkel om bepaalde dingen te zien, een theorie kan er ook voor zorgen dat je bepaalde dingen net niet (meer) ziet.

Eens vastgesteld aan de hand van welke criteria beide pensioenstelsels zullen worden beschreven en vergeleken, moet op zoek worden gegaan naar de nodige **gegevens** over beide pensioenstelsels. Voor deze studie werd hoofdzakelijk gebruik gemaakt van vier soorten bronnen: (1) De oorspronkelijke wetteksten vormen de voornaamste informatiebron. (2) Om de interpretatie van de wetgeving te controleren, werd alles zoveel mogelijk aangevuld met wetenschappelijke rapporten en artikelen. Doordat het Roemeense pensioenstelsel nog steeds in hervorming is en de laatste twee belangrijke wetten

pas in juni en oktober 2004 werden goedgekeurd, is de wetenschappelijke literatuur echter beperkt. De verplichte pensioenregelingen in België zijn wel uitgebreid gedocumenteerd. Hiervan werd dan ook veelvuldig gebruik gemaakt. (3) Verder werd, waar de correcte interpretatie van de wetteksten onvoldoende duidelijk was, contact opgenomen met Roemeense en Belgische specialisten<sup>3</sup>. (4) Omdat wetgeving en werkelijkheid wel eens kunnen uiteenlopen<sup>4</sup>, was het belangrijk om bovenstaande bronnen aan te vullen met cijfermateriaal. Deze gegevens haalde ik wat België betreft uit wetenschappelijke literatuur en beleidsdocumenten. Voor Roemenië werden enkele berekeningen gemaakt op basis van een officieel databestand waarin maandelijks het gemiddeld aantal pensioengerechtigden en de gemiddelde hoogte van de uitkeringen van de voorbije maand worden aangevuld<sup>5</sup>. In de eindverhandeling waarop dit artikel is gebaseerd, werden dan ook enkele basiscijfers over het Belgische en Roemeense pensioenstelsel geanalyseerd. In dit artikel wordt er echter voor gekozen het cijfermateriaal achterwege te laten en op de institutionele kenmerken te focussen.

## **2. Naar een theorie van de sociale zekerheid en pensioenstelsels**

In deze paragraaf wordt achtereenvolgens ingegaan op de definitie van de centrale concepten en de criteria (centrale kenmerken) voor de vergelijking van socialezekerheidsstelsels. Vervolgens wordt kort de relatie tussen de verschillende aspecten van socialezekerheidsstelsels belicht.

### **2.1 Over de sociale zekerheid, socialezekerheidssystemen – en stelsels (definitie van enkele centrale concepten)**

Voor de definiëring van wat de sociale zekerheid is, neem ik de omschrijving van Deleeck (2001: 355) over:

---

<sup>3</sup> Zo had ik een gesprek met de Roemeense Parlementaire Commissie voor Arbeid en Sociale Bescherming en onderhoud ik contact met dr. Valeriu Frunzaru die onder meer onderzoek doet naar de sociale zekerheid in Roemenië. Wat het Belgische pensioenstelsel betreft, was voornamelijk het contact met prof. dr. Ria Janvier van belang. Ook met de verschillende pensioenadministraties (het CNPAS in Roemenië en de RVP in België) heb ik gegevens uitgewisseld.

<sup>4</sup> Zie hiervoor o.m. Berghman (1981: 74-75); Deleeck (2001: 437); Schulte (1998: 14); Gillion e.a. (2000: 10, 14).

<sup>5</sup> CNPAS (Casa Națională de Pensii și alte drepturi de Asigurări Sociale) (2005b), *Asigurări sociale de stat si agricultori în perioada ianuarie 2002 - ianuarie 2005*, <http://www.cnpas.org/cnpas/imgupload/fpar386lang1id61.xls> (12-04-2005). Dit bestand is nu niet meer voor het publiek beschikbaar, maar gelijkaardige gegevens kan men nog wel onder een andere vorm downloaden van de vernieuwde website van het CNPAS: <http://www.cnpas.org>.

[De sociale zekerheid kan worden omschreven als] *de sociale instelling die in een geïndustrialiseerde samenleving de financiële bestaanszekerheid waarborgt wanneer zich bepaalde sociaal erkende behoeftesituaties voordoen (sociale risico's of juist gebeurtenissen).*

Een socialezekerheidsstelsel kan dan worden omschreven als een tak van de sociale zekerheid, gericht op de waarborging van de financiële bestaanszekerheid wanneer zich een bepaald sociaal risico voordoet. In het geval van het sociaal risico 'pensionering', heet het socialezekerheidsstelsel 'pensioenstelsel'. Met het sociaal risico 'pensionering' bedoel ik de sociale gebeurtenis waarbij iemand (gedeeltelijk) zijn of haar professionele activiteiten neerlegt, hoofdzakelijk omwille van het bereiken van een bepaalde leeftijdsgrens. Een socialezekerheidssysteem, of kortweg de sociale zekerheid, wordt gevormd door het geheel van socialezekerheidsstelsels in een bepaald land.

In de literatuur zijn er bijzonder weinig definities en/of omschrijvingen terug te vinden van de term 'pensioenstelsel'. Vaak worden onderzoeken gevoerd of vergelijkingen gemaakt zonder eerst duidelijk af te bakenen wat men onder 'een pensioenstelsel' verstaat (bv. Pestieau, 2000: 3-4). Soms worden enkel de regelingen in de eerste pijler meegerekend, soms behoren eveneens de regelingen in de tweede en derde pijler tot 'het pensioenstelsel' (bv. Natali, 2004; Wereldbank, 1994: 15-16). In een recente publicatie van de wereldbank wordt zelfs uitgegaan van een systeem met vijf pijlers (Holzmann en Hinz, 2005: 2-3). Sommigen rekenen niet enkel de takken van de sociale zekerheid die gericht zijn op de ondervanging van het sociaal risico pensionering tot het pensioenstelsel, maar eveneens de invaliditeitsverzekering en de zogenaamde overlevingspensioenen (bv. Gillion e.a., 2000). In deze paper worden alle regelingen uit alle pijlers met betrekking tot het sociaal risico pensionering tot het pensioenstelsel gerekend. De regelingen met betrekking tot de sociale risico's invaliditeit en 'overleven' (of overlijden van de echtgeno(o)t(e) ) worden echter buiten de betekenis van het begrip 'pensioenstelsel' gesloten, net zoals de verschillende regelingen onder de noemer 'brugpensioen'<sup>6</sup>.

Omdat de minimale inkomenswaarborg de prioritaire doelstelling van de sociale zekerheid is (Deleeck, 1991: 87), wordt in dit artikel een belangrijke bijkomende vraag gesteld: 'Hoe wordt in België en in Roemenië een minimuminkomen gewaarborgd na pensionering?' Vanuit deze optiek is het nodig om verder te

---

<sup>6</sup> Merk op dat een vervroegd pensioen niet hetzelfde is als een brugpensioen. Het brugpensioen wordt doorgaans – en ook in dit artikel – tot de werkloosheidsregelingen gerekend (sociaal risico: ontslag), het vervroegd pensioen tot de pensioenregelingen. Dit is ook in de bevoegdheidsverdeling tussen de verschillende sociale parastatalen terug te vinden: de Rijksdienst voor Arbeidsbemiddeling (RVA) is bevoegd inzake het brugpensioen, de Rijksdienst voor Pensioenen inzake het vervroegd pensioen (Deleeck, 2001: 360-363; FOD Sociale Zekerheid, 2004a).



kijken dan de uitkeringen die iemand krijgt *omdat* hij of zij een bepaalde leeftijd heeft bereikt. Met andere woorden moet er worden nagegaan welke regelingen betrekking hebben op de uitkeringen die men ontvangt omdat men ‘onvoldoende’ inkomen heeft, eens een bepaalde leeftijdsgrens bereikt. Het kan dus zijn dat deze tak van de sociale zekerheid niet behoort tot wat hier onder ‘pensioenstelsel’ wordt verstaan. In de woorden van Hauser (1993: 82) wordt op deze manier de systeemvergelijkende benadering met een functievergelijkende benadering aangevuld.

## 2.2 Kenmerkende elementen van socialezekerheidsstelsels

In heel wat besprekingen van socialezekerheidsstelsels (zij het in abstracte vorm, zij het bij de bespreking van een concreet stelsel) kunnen de antwoorden op volgende vragen worden teruggevonden<sup>7</sup>:

1. Welk sociaal risico moet het socialezekerheidsstelsel (mee) ondervangen? Dit is de vraag naar welke tak van de sociale zekerheid men wil onderzoeken.
2. Wie betaalt (hoeveel)? Deze vraag betreft de financiering van het socialezekerheidsstelsel. Hierbij wordt gekeken naar wie hoeveel betaalt en hoe de geldstromen in het socialezekerheidsstelsel lopen.
3. Wie ontvangt? Deze vraag betreft het toepassingsgebied van het stelsel. Ze kan verder worden uitgesplitst in twee vragen:
  - a. Wie ontvangt onder welke voorwaarden? Dit is de vraag naar wie door het socialezekerheidsstelsel wordt beschermd.
  - b. Wie ontvangt wat en hoeveel? Dit is de vraag naar wie een uitkering uit het socialezekerheidsstelsel ontvangt (de gerechtigden), naar waaruit de uitkering bestaat en naar hoeveel de uitkering bedraagt.
4. Wie bepaalt, beheert, voert uit? Aan de hand van deze vraag kan worden onderzocht wie instaat voor het regelgevend kader, wie het stelsel beheert en wie voor de concrete uitvoering van het stelsel zorgt. Dit laatste omvat ook de vraag naar wie het geheel controleert.

---

<sup>7</sup> De belangrijkste geraadpleegde bronnen zijn: Berghman (1981); Deleeck (2001); Dixon (1999); Gillion e.a. (2000); GVG (2003); Natali (2004); Preda (2002); Reman (1992); Schulte (1998); Titmuss (1971) en von Maydell (1993).

Deze vragen kunnen verder worden uitgesplitst. Volgend schema geeft hier een overzicht van:

**Schema 1: Analyseschema voor de analyse van socialezekerheidsstelsels**

Sociaal risico	Pensionering
Wie betaalt? (financiering)	Bijdragen of belastingen? Wie betaalt hoeveel? Kapitalisatie of repartitie?
Wie ontvangt? (toepassingsgebied)	Wie wordt beschermd? Wie ontvangt onder welke voorwaarden?
Wie ontvangt wat en hoeveel? (de uitkeringen)	Waaruit bestaat de uitkering? Wie ontvangt hoeveel (onder welke voorwaarden)? Minimumuitkeringen? Koopkrachtvastheid en welvaartsvastheid van de uitkeringen?
Wie bepaalt? Wie beheert? Wie voert uit?	Wat is de rol van de overheid? In welke mate is er sprake van (de)centralisatie en van specialisatie? Welke rol speelt de private sector? Wat is de rol van de sociale partners en welke rol krijgen de gerechtigden toebedeeld?

Het is niet zo dat bij elke bespreking al deze elementen aan bod komen, maar bij de meest uitgebreide analyses is dit wel het geval. Bovendien werd een kenmerk pas opgenomen als het in minstens twee publicaties voorkwam. Andere indelingen zijn eveneens mogelijk.

### 2.3 Een min of meer logisch geheel

De verschillende aspecten van een socialezekerheidsstelsel staan niet los van elkaar. Ze worden op een aantal manieren met elkaar gecombineerd. Zo wordt het mogelijk om verschillende strategieën die bij socialezekerheidsstelsels worden gehanteerd, te onderscheiden. De bekendste strategieën zijn de sociale bijstand, de sociale verzekeringen en de demog(a)rantstrategie. Andere

strategieën zijn bijvoorbeeld: de volksverzekering, verplicht publiek sparen, sparen per bedrijf(stak) en verplicht privaat sparen (zie bv. Dixon, 1999: 8-9 en Perrin, 1967: 316). Bij elk van deze strategieën is er telkens een bepaalde combinatie van methodes betreffende de financiering, het toepassingsgebied, de uitkeringen, de organisatie en het beheer van het socialezekerheidsstelsel. Men kan beargumenteren dat bij elk kenmerk de beleidsmakers een keuze moeten maken tussen verschillende opties. Deze keuzes staan niet los van elkaar, vandaar dat in eerste instantie verschillende ‘strategieën’ kunnen worden onderscheiden en vervolgens een typologie van socialezekerheidsstelsels en – nog een stap verder – van socialezekerheidssystemen, kan worden opgesteld (zie o.m. Berghman, 1981: 70).

Naargelang de gekozen strategie, worden verschillende vormen van solidariteit in het stelsel ingebouwd. Zo onderscheidt Deleeck (2001, 349-350, 352-355) horizontale, verticale, beroeps-, nationale en intergenerationele solidariteit. Horizontale solidariteit betreft de solidariteit van ‘lage risicogroepen’ met ‘hoge risicogroepen’. Men kan beargumenteren dat in de context van de pensioenen mensen die vroeg met pensioen gaan of langer van een pensioen genieten (zoals hooggeschoolden) tot de hoge risicogroepen behoren en mensen die lang bijdragen betalen en slechts kort van een pensioen zullen genieten, tot de lage risicogroepen. Verticale solidariteit betreft de solidariteit tussen de hogere en lagere inkomensgroepen. Intergenerationele, beroeps- en nationale solidariteit betreft respectievelijk de solidariteit tussen verschillende generaties, binnen professionele groepen en de solidariteit tussen de leden van een bepaalde natie, of algemener, de inwoners van een land.

Soms kan men binnen één stelsel verschillende regelingen onderscheiden: in dat geval bestaat er geen eenduidig antwoord op de vraag naar wie betaalt, wie (onder welke voorwaarden wat en hoeveel) ontvangt, wie bepaalt, beheert en uitvoert. In dat geval moeten deze vragen voor elke individuele regeling worden beantwoord en kunnen de antwoorden verschillend zijn voor verschillende regelingen. Zo kunnen er verschillende regelingen bestaan naargelang de beroepsgroep waartoe men behoort (bijvoorbeeld werknemers, zelfstandigen en ambtenaren). Indien verschillende regelingen bestaan voor eenzelfde groep van mensen, worden de regelingen vaak gehergroepeerd in verschillende ‘pijlers’. Een goed voorbeeld hiervan is het ‘klassieke’ ideaaltypische pensioenstelsel van de Wereldbank: een eerste pijler met een verplichte publieke regeling gebaseerd op repartitie, een tweede pijler met een verplichte private bijdragebepaalde regeling (defined-contribution) gebaseerd op kapitalisatie en een derde pijler bestaande uit vrijwillig individueel pensioensparen (Holzmann and Hinz, 2005: 2-3). In de eerste en tweede pijler kunnen de regelingen op een verschillende manier worden georganiseerd voor verschillende beroepsgroepen. Op die manier kan het zijn dat verschillende strategieën worden gehanteerd voor verschillende beroepsgroepen en dat in een stelsel verschillende strategieën worden toegepast.

### **3. Een vergelijking van het Belgische en het Roemeense pensioenstelsel**

Aan de hand van de kenmerken van socialezekerheidsstelsels die zonet werden uitgewerkt (zie 2.2 en 2.3), wordt het mogelijk om socialezekerheidsstelsels op een systematische manier, op de belangrijkste punten, te vergelijken. In dit deel pas ik dit kader toe op het Belgische en het Roemeense pensioenstelsel.

In de eerste paragraaf wordt een algemeen overzicht van beide pensioenstelsel geschetst en wordt ingegaan op de gevolgde strategie (3.1). In de volgende paragraaf worden de verschillende basiskennmerken van de eerste pijler van beide pensioenstelsels naast elkaar geplaatst en vergeleken (3.2). De derde paragraaf (3.3) gaat in op de solidariteit die in beide pensioenstelsels is ingebouwd. Hier wordt eveneens nagegaan hoe in Roemenië en in België een minimuminkomen aan gepensioneerden wordt gewaarborgd. Vervolgens (3.4), wordt uitgezocht tot welke familie van pensioenstelsels het Belgische en het Roemeense pensioenstelsel behoren, vertrekkend van de indeling van Natali (2004). In de laatste paragraaf (3.5) plaats ik enkele bedenkingen bij de analyse.

#### **3.1 Een overzicht van de structuur van beide stelsels<sup>8</sup>**

Om een overzicht te schetsen van het Belgische en het Roemeense pensioenstelsel, maak ik gebruik van de zogenaamde EU-indeling. Deze onderscheidt zich van de indeling in de terminologie van de Wereldbank door alle verplichte pensioenverzekeringen tot de eerste pijler te rekenen. In de ‘klassieke’ indeling van de Wereldbank (1994: 14-15) daarentegen, wordt elke regeling aan een aparte pijler toegewezen (zie hiervoor eveneens Pragma Consulting, 2005: 37-38). Eerst volgt een overzicht van het Roemeense pensioenstelsel en daarna van het Belgische.

In Roemenië werden – net zoals in België – vanaf het begin van de 20<sup>ste</sup> eeuw grote stappen vooruit gezet in de richting van een omvattend pensioenstelsel. In België werden de eerste (vrijwillige) pensioenregelingen in 1900 ingevoerd, in Roemenië in 1912 (Dixon, 1999: 123). Tot aan het begin van de 21<sup>ste</sup> eeuw was het pensioenstelsel van Roemenië nog steeds op de communistische wetgeving gebaseerd die teruggaat op de wet nr. 3/1977<sup>9</sup>. Met de Wet nr. 19 van 17 maart 2000 betreffende het publieke pensioenstelsel en andere socialeverzekering-uitkeringen werd een grondige hervorming doorgevoerd voor alle sociale

---

<sup>8</sup> De specifieke verwijzingen naar de verschillende wetsartikelen worden pas in de volgende paragraaf weergegeven omdat het beeld dat hier wordt geschetst gebaseerd is op de interpretatie van het geheel aan wetsartikelen.

<sup>9</sup> Gesprek met medewerkers van de Parlementaire Commissie voor Arbeid en Sociale Bescherming van Roemenië, Casa Poporului (Roemeens Parlement), Boekarest, september 2004.

verzekeringen<sup>10</sup> (Frunzaru, 2005). De wet is op 1 april 2001 van kracht geworden. Ze hertekende alle sociale verzekeringen en in het bijzonder het pensioenstelsel. De drie belangrijkste wijzigingen door de Wet nr. 19/2000 zijn: (1) een verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd (van 62 naar 65 jaar voor mannen en van 57 naar 60 jaar voor vrouwen); (2) een verlenging met vijf jaar van de minimale bijdrageperiode (tot 15 jaar) en van de volledige bijdrageperiode (tot 30 jaar voor vrouwen en tot 35 jaar voor mannen); (3) de invoering van nieuwe pensioenberekening. De optrekking van de wettelijke pensioenleeftijd en bijdrageperiode gebeurt geleidelijk aan en zal in december 2014 volledig doorgevoerd zijn. (Frunzaru, 2005: 1-4; Preda e.a., 2004: 23)

Ook de laatste vijf jaar na de invoering van de wet nr. 19/2000 werden talrijke aanpassingen doorgevoerd<sup>11</sup>. In 2004 kwam eindelijk de wetgeving tot stand die de uitbouw van een tweede pensioenpijler reguleert. De Europese Commissie (2004: 93) heeft zich positief over deze wet uitgelaten en noemt de Wet van 9 juni 2004 betreffende de beroepsgebonden (2<sup>e</sup> pijler) pensioenen de belangrijkste pensioenshervorming van de laatste jaren. Vier maanden later – in oktober 2004 – werd een wet goedgekeurd over de private pensioenfondsen. De concrete uitvoering van deze wetten – en zeker de invloed ervan op het inkomen van gepensioneerden – laat nog op zich wachten. Toch worden ook deze wetten in de bespreking van het Roemeense pensioenstelsel mee opgenomen.

Na herschikking van de verschillende regelingen van het nieuwe Roemeense pensioenstelsel volgens EU terminologie, kan het het nieuwe pensioenstelsel als volgt worden samengevat:

### Figuur 1: Het nieuwe pensioenstelsel van Roemenië

<b>1<sup>e</sup> Pijler</b>	publiek pensioen (sociale verzekering) (advocaten en militairen hebben een eigen regeling)
	Verplichte private verzekering
<b>2<sup>e</sup> Pijler</b>	vrijwillige ondernemingsgebonden private verzekeringen
<b>3<sup>e</sup> Pijler</b>	vrijwillige individuele levensverzekering

<sup>10</sup> Lege nr. 19 din 17 martie 2000 privind sistemul public de pensii și alte drepturi de asigurări sociale. Gepubliceerd in Monitorul Oficial al României, Deel I, nr. 140 van 1 april 2000 (het Roemeens Staatsblad). Verder: Wet nr. 19/2000. Tenzij anders vermeld, geef ik de wetgeving weer aan de hand van de Wet nr. 19/2000 met haar aanpassingen en aanvullingen tot 6 januari 2004 (in de bibliografie, onder ‘Roemeense wetgeving’: MMSSF, 2004b). Wijzigingen aan deze wet werden nagegaan tot 1 mei 2005.

<sup>11</sup> Frunzaru (2005: 4) telt na de goedkeuring van de nieuwe wet tot eind 2004 10 ‘spoedordonnanties’ (*ordonanțe de urgență*), 4 wetten (*legi*) en twee regeringsbesluiten (*hotărâri de guvern*) die de wet moesten uitvoeren en hebben gewijzigd. Bovendien werd door het Grondwettelijk Hof (*Curtea Constituțională*) 30 vonnissen geveld betreffende de wet nr. 19/2000.

*Bron:* Publieke pensioenen: Wet nr. 19/2000, Verplichte private verzekering: Wet nr. 411/2004, Vrijwillige ondernemingsgebonden private verzekeringen: Wet nr. 249/2004, Vrijwillige individuele levensverzekering: Wet nr. 32/2000.

De eerste pijler bestaat uit de verplichte publieke pensioenen en de verplichte private pensioenen. De publieke pensioenregeling volgt de strategie van de sociale verzekeringen: het gaat om een verplichte verzekering op basis van proportionele sociale bijdragen van werknemers en werkgevers, de uitkeringen verhouden zich grotendeels proportioneel tot het vroegere inkomen en op het verband tussen bijdragen en uitkeringen zijn enkele (sociale) correcties aangebracht (zie 3.2 en 3.3). Verder wordt de publieke pensioenregeling gefinancierd op basis van repartitie of het omslagstelsel (GVG, 2003: 39). De huidige actieve bevolking betaalt met andere woorden de pensioenen van de huidige gepensioneerden. De tweede regeling uit de eerste pijler kan het best worden omschreven als een verplichte private verzekering en wordt gefinancierd op basis van individuele kapitalisatie: iedereen spaart voor zijn of haar eigen pensioen<sup>12</sup>. Deze tweede regeling noemt men soms de ‘eerste pijler bis’.

De pensioenen in zowel de verplichte private verzekering als de vrijwillige ondernemingsgebonden, private verzekeringen worden op dit ogenblik nog niet opgebouwd en uitgekeerd. Hoewel het niet expliciet in de wet betreffende de private pensioenen staat, is het een regeling waar bijna enkel werknemers uit de private sector aan kunnen deelnemen<sup>13</sup>. De vrijwillige, individuele levensverzekeringen worden doorgaans niet tot het pensioenstelsel gerekend. Doordat in de Wet nr. 32/2000 fiscale aanmoediging van deze pijler wordt mogelijk gemaakt, reken ik ook deze pijler tot het Roemeense pensioenstelsel.

In Roemenië bestaat er geen minimumpensioen of ‘sociaal pensioen’. Dit wil niet zeggen dat er geen bestaansminimum is gewaarborgd. Ouderen kunnen immers een beroep doen op de sociale bijstand indien hun inkomen onder een bepaalde inkomensgrens valt. Omdat dit ‘Gewaarborgd Minimuminkomen’ niet enkel ouderen maar de hele Roemeense bevolking beschermt, wordt deze regeling niet tot het pensioenstelsel gerekend.

Tot de eerste pijler behoren nog twee regelingen die niet verder worden besproken omwille van het geringe aantal personen dat door deze regelingen wordt beschermd. Het betreft de publieke pensioenen voor advocaten en voor beroepsmilitairen (Preda e.a., 2004: 25). Sinds de nieuwe pensioenregeling van april 2001 wordt de publieke sociale verzekering tot zowat alle actieve leden van de bevolking uitgebreid. Het betreft een ‘gekwalficeerde universaliteit’: mensen die geen bijdragen betalen, kunnen niet (rechtstreeks) aan het pensioenstelsel deelnemen. In de terminologie van Perrin (1967), kan men spreken van een

---

<sup>12</sup> Art. 1 Wet nr. 411/2004.

<sup>13</sup> Het is onduidelijk of de wet ook zo mag geïnterpreteerd worden dat eveneens bedrijfsleiders kunnen deelnemen. Het overheids personeel is zeker uitgesloten.

professioneel eenheidsmodel: er is slechts één stelsel uitgewerkt waar (nagenoeg) alle categorieën van de actieve bevolking op een uniforme manier in worden ondergebracht.

België daarentegen, vindt in ruime mate aansluiting bij het professionele pluralistische model: er bestaat geen eenheid van structuur en uniformiteit van de uitkeringen en zijn zowel in de eerste als in de tweede pensioenpijler de pensioenregelingen verschillend voor elke beroepsgroep (d.i. zelfstandigen, ambtenaren en werknemers). De basis van het Belgische pensioenstelsel bestaat uit de verplichte publieke verzekeringen voor werknemers, zelfstandigen en ambtenaren<sup>14</sup>. Enkel in het geval van het werknemerspensioen kan men spreken van een echte sociale verzekering: ook in België gaat het om een verplichte verzekering op basis van proportionele sociale bijdragen van werknemers en werkgevers, de uitkeringen verhouden zich grotendeels proportioneel tot het vroegere inkomen en op het verband tussen bijdragen en uitkeringen zijn enkele (sociale) correcties aangebracht (zie 3.2 en 3.3). Het zelfstandigenpensioen heeft veel kenmerken van een Beveridgeaanse regeling: relatief lage bijdragen die niet sterk met de hoogte van het inkomen stijgen en grotendeels forfaitaire uitkeringen. Wel doet er zich een evolutie voor richting de strategie van de sociale verzekeringen (zie bv. Cantillon, 2004b: 138). Voor een deel van de ambtenaren komt het ambtenarenpensioen overeen met een sociale verzekering. Wat de ambtenaren betreft die niet bij de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid van de Provinciale en Plaatselijke Overheidsdiensten (RSZPPO) zijn aangesloten, is dit niet het geval. Voor hen worden geen bijdragen betaald en wordt het pensioen voor een zeer groot deel uit belastinggeld gefinancierd.

Een belangrijk vangnet in de eerste pijler wordt gevormd door de Inkomensgarantie voor ouderen. Indien het gezinsinkomen van een 65 plusser onder een bepaalde grens valt, heeft zij of hij recht op een uitkering uit deze bijstandsregeling. In tegenstelling tot de pensioenen uit de eerste pijler, zijn de voorwaarden en de uitkeringen voor iedereen dezelfde. Bovendien wordt het volledig gefinancierd uit belastinggeld en hoeven er geen bijdragen voor te worden betaald. Het is een regeling die zeer duidelijk tot het pensioenstelsel behoort en er niet los van staat: de Rijksdienst voor Pensioenen (RVP) controleert bij een pensioenaanvraag automatisch of men recht heeft op een uitkering uit de Inkomensgarantie voor ouderen. Bijgevolg zijn er in de woorden van Perrin in het Belgische pensioenstelsel eveneens kenmerken van het nationale unitaire model terug te vinden.

In de tweede pijler zijn de verschillen tussen de beroepsgroepen nog talrijker dan in de eerste pijler. Niet enkel bestaan er verschillende regelingen naargelang het professioneel statuut, ook binnen elke beroepsgroep bestaan er verschillen.

---

<sup>14</sup> De regeling in het stelsel van de Overzeese Sociale Zekerheid, wordt hier niet behandeld omwille van haar beperkt personeel toepassingsgebied.

Al deze regelingen zijn een vorm van vrijwillige private verzekeringen, gefinancierd op basis van kapitalisatie. Wat nog gemeenschappelijk is, is de mogelijkheid om verschillende sociale elementen in de vrijwillige private pensioenregelingen op te nemen. Als aan voldoende 'sociale voorwaarden' wordt voldaan, geldt een extra gunstig fiscaal klimaat voor de pensioenregeling.

**Figuur 2: De pijlers van het Belgische pensioenstelsel**

	<b>Ambtenaren</b>	<b>Zelfstandigen</b>	<b>Werknemers</b>
<b>1<sup>e</sup> Pijler</b>	ambtenarenpensioen (voor sommigen een sociale verzekering)	zelfstandigenpensioen (sociale verzekering met Beveridgeaanse kenmerken)	werknemerspensioen (sociale verzekering)
	Inkomensgarantie voor ouderen (IGO) (sociale bijstand) (1)		
<b>2<sup>e</sup> Pijler</b>	komt zelden voor	vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen  aanvullend pensioen voor bepaalde vrije beroepen  aanvullend pensioen voor de zelfstandige bedrijfsleiders	sectorpensioen  collectief ondernemingspensioen  individueel ondernemingspensioen
<b>3<sup>e</sup> Pijler</b>	individuele levensverzekering en pensioensparen		

(1) Personen die reeds voor de Wet van 22 maart 2001 tot instelling van een inkomensgarantie voor ouderen van het Gewaarborgd Inkomen voor Bejaarden (GIB) genoten, blijven recht hebben op het GIB indien dit voor hen voordeliger uitkomt dan de Inkomensgarantie voor ouderen, in 2004 ging het om 24.466 personen, tegenover 72.116 personen die een inkomensgarantie voor ouderen ontvingen. Het aantal personen dat van een GIB geniet, daalt jaarlijks (reeds sinds 1993, met een sprong in 2002) (Artikel 16 van de Wet van 22 maart 2001; OASeS, 2004).

*Bron:* eigen schema op basis van Gieselink e.a. (2003), *Onzichtbare pensioenen in België*, p.14-15; Gelijklopend met FOD Sociale Zekerheid (2004a: 315 ev.)

De derde pensioenpijler is dan weer voor iedereen gelijk. Niet enkel de personen die een inkomen uit arbeid verdienen kunnen aan deze pijler deelnemen, de individuele levensverzekeringen en het pensioensparen staan in principe voor iedereen open. Beide regelingen zijn gebaseerd op individuele kapitalisatie.

Hoewel de eerste pensioenpijler nog steeds in ruime mate de belangrijkste pijler is, winnen de tweede en derde pijler sterk aan belang en dit zowel wat het aantal deelnemers als wat het totale volume aan bijdragen betreft. De derde pijler is nog belangrijker dan de tweede en groeit ook sterker op het gebied van de betaalde bijdragen. De deelname aan de tweede en derde pijler is echter ongelijk verdeeld over de bevolking. Werknemers nemen bijvoorbeeld veel meer aan de tweede pijler deel dan zelfstandigen. Ook is de hoogte van de uitkeringen in de tweede pijler zeer ongelijk verdeeld. (Gieselink e.a., 2003) Het is niet duidelijk



wat de impact van de recente hervormingen van de tweede en derde pijler op de evolutie van de groei en het onderlinge belang van de pijlers is.

### 3.2 Een vergelijking van de basiskenmerken van de pensioenen uit de eerste pijler<sup>15</sup>

In paragraaf 2.2 werden de belangrijkste kenmerken van socialezekerheidsstelsels uiteengezet. Op basis hiervan werd een analyseschema opgesteld aan de hand waarvan beide pensioenstelsels zouden kunnen worden geanalyseerd, beschreven en vergeleken. Telkens moest naar een antwoord worden gezocht op volgende vragen: (1) Wie betaalt (hoeveel)? (2) Wie ontvangt (onder welke voorwaarden)? (3) Wie ontvangt wat en hoeveel? (4) Wie bepaalt? Wie beheert? Wie voert uit? De hiernavolgende vergelijking volgt dit analyseschema. De vergelijking wordt beperkt tot de pensioenen uit de eerste pijler. Zowel voor België als Roemenië omvat de (nieuwe) eerste pijler immers de belangrijkste regelingen. De bespreking van hoe in België en in Roemenië een minimuminkomen aan gepensioneerden wordt gewaarborgd, komt pas later aan bod (3.3).

In onderstaand schema wordt de **financiering** in de eerste pijler van het Belgische pensioenstelsel en het Roemeense pensioenstelsel vergeleken. De financieringswijze verschilt sterk naargelang de regeling die men in beschouwing neemt. Twee grote verschillen tussen de eerste pijler van het Roemeense en het Belgische pensioenstelsel vallen op. In België wordt een groter deel uit algemene middelen gefinancierd (in het bijzonder de Inkomensgarantie voor ouderen), terwijl in Roemenië de nadruk meer op financiering uit bijdragen ligt. Aan de andere kant wordt de eerste pijler in het Belgische pensioenstelsel volledig op basis van het omslagstelsel gefinancierd: de huidige werkende bevolking betaalt de uitkeringen voor de huidige gepensioneerden. In het nieuwe pensioenstelsel van Roemenië zal dit niet meer het geval zijn. De verplichte private verzekering zal op basis van individuele kapitalisatie worden gefinancierd.

Zowel in België als in Roemenië worden de bijdragen als een percentage van het brutoloon berekend<sup>16</sup>. Een groot verschil is dat in België enkel bij de zelfstandigenpensioenen een bijdrageplafond voorkomt. Dit is in Roemenië niet het geval: beide regelingen uit de eerste pijler hanteren hetzelfde bijdrageplafond, althans uitgezonderd de werkgevers. Werkgevers dragen voor

---

<sup>15</sup> Ik verwijs naar Roemeense wetsartikels aan de hand van volgende vermelding: jaarnummer/jaar van publicatie, bv. Wet nr. 19/2000. Ik verwijs naar Belgische wetsartikels aan de hand van de volledige datum, bv. Wet van 22 maart 2001. In de bibliografie is de volledige verwijzing opgenomen.

<sup>16</sup> Voor sommige werknemers worden in België bijdragen op basis van een fictief, forfaitair loon berekend (zie hiervoor 3.3).

hun werknemers niet bij aan de verplichte private verzekering. Voor de verplichte publieke verzekering betalen ze wel bijdragen tot aan een zeker bijdrageplafond. Terwijl het bijdrageplafond voor zelfstandigen in België enkel automatisch wordt aangepast aan de index der consumptieprijzen, volgt het bijdrageplafond in het Roemeense pensioenstelsel automatisch de evolutie van het gemiddeld brutoloon. Verder is de hoogte van de bijdragen in België niet afhankelijk van de arbeidsomstandigheden. In Roemenië is dit wel het geval – althans voor werkgevers en personen die de volledige bijdragekost zelf moeten dragen.

## Schema 2: De financiering in de eerste pijler van het Belgische en het (nieuwe) Roemeense pensioenstelsel<sup>17</sup>

Wie betaalt?	België	Roemenië
*Bijdragen of belastingen?	<p>Verplicht</p> <p>IGO: belastingen centrale overheid<sup>a</sup></p> <p>WP: bijdragen werkgevers en werknemers, belastingen<sup>b</sup></p> <p>AP: geen behalve ambtenaren en tewerkstellende overheid bij RSZPPO; belastingen<sup>c</sup></p> <p>ZP: bijdragen zelfstandigen (en vennootschappen)<sup>d</sup></p>	<p>Verplicht</p> <p>PP: bijdragen werkgevers en werknemers, iedereen met een inkomen uit arbeid dat het minimum overschrijdt + vrijwillig aangeslotenen; belastingen<sup>e</sup></p> <p>VPP: bijdragen van de toekomstige gerechtigden van het PP (maturiteit 45 jaar na opstarten van de regeling); winsten uit investeringen<sup>f</sup></p>
*Wie betaalt hoeveel?	<p>PP: gekoppeld aan het inkomen</p> <p>WP en AP: proportioneel zonder inkomensgrens<sup>g</sup></p> <p>ZP: zelfstandigen: regressief met minimum en bijdrageplafond<sup>h</sup></p>	<p>PP: werknemers: proportioneel met bijdrageplafond afhankelijk van gemiddeld brutoloon; werkgevers: proportioneel maar verschillende proportie naargelang beroepsomstandigheden, bijdrageplafond afhankelijk van gemiddeld brutoloon<sup>i</sup></p> <p>VPP: proportioneel met bijdrageplafond<sup>j</sup></p>
*Kapitalisatie of repartitie?	<p>IGO en PP: repartitie<sup>k</sup></p>	<p>PP: repartitie<sup>l</sup></p> <p>VPP: individuele kapitalisatie<sup>m</sup></p>

Verklaring van de afkortingen (alfabetisch): AP: ambtenarenpensioenen; IGO: Inkomensgarantie voor ouderen; PP: Publieke pensioenen (voor België: ambtenaren-, zelfstandigen-, en werknemerspensioenen); RSZPPO: Rijksdienst voor Sociale Zekerheid van de Provinciale en Plaatselijke Overheidsdiensten; VPP: Verplichte private pensioenen (Roemenië); WP: werknemerspensioenen; ZP: Zelfstandigenpensioenen.

Het antwoord op de vraag **wie wordt beschermd**, is voor België sterk afhankelijk van de pensioenregeling die men in beschouwing neemt. De

<sup>17</sup> In de bijlagen is een volledige lijst met de verklaringen van de afkortingen opgenomen. Een afkorting in de hierna volgende schema's wordt enkel verklaard indien de verklaring nog niet bij een voorgaand schema werd gegeven.

Inkomensgarantie voor ouderen beschermt zowat alle inwoners ouder dan 65 jaar. De verplichte pensioenregelingen beschermen samen iedereen met een (legaal) inkomen uit arbeid, maar de regelingen apart hebben elk hun eigen beperkt toepassingsgebied. Voor personen die tijdens de beroepsloopbaan van professioneel statuut veranderen, gelden aparte regels. In het Roemeense pensioenstelsel is het vanuit dit opzicht veel eenvoudiger om van professioneel statuut te veranderen: men blijft steeds op eenzelfde basis bijdragen betalen aan dezelfde regelingen en blijft bijgevolg ook over de hele beroepsloopbaan in dezelfde regelingen een pensioen opbouwen.

### Schema 3: Het toepassingsgebied van de eerste pijler van het Belgische en het (nieuwe) Roemeense pensioenstelsel

Wie ontvangt?	België	Roemenië
* Wie wordt beschermd?	IGO: bijna alle inwoners op pensioengerechtigde leeftijd (65 jaar en ouder) <sup>n</sup> WP: werknemers <sup>o</sup> AP: ambtenaren (d.i. het statutair overheidsperoneel) <sup>p</sup> ZP: zelfstandigen <sup>q</sup>	PP en VPP: iedereen met een inkomen uit arbeid dat op jaarbasis drie maal het gemiddeld bruto maandloon in de Roemeense economie overschrijdt en bijdragen heeft betaald <sup>f</sup>
* Wie ontvangt onder welke voorwaarden?	IGO: na behoefteonderzoek wie onder bestaansmiddelengrens valt <sup>s</sup> WP en ZP: leeftijd: 65 jaar (overgangsregeling voor vrouwen), vervroegd pensioen bij bijdrageperiode 35 jaar op leeftijd van 60 jaar mogelijk; slechts beperkt bijverdienen <sup>t</sup> AP: verplicht op 65 jaar, vervroegd bij min. 5 aanneembare dienstjaren op 60 jaar mogelijk; ambt neerleggen; beperkt bijverdienen <sup>u</sup>	PP: minimaal 15 jaar bijdragen, leeftijd: vrouwen 60 jaar, mannen 65 jaar; vervroegd pensioen 5 jaren voor pensioenleeftijd bij minstens 40 jaar bijdragen vrouwen en 45 jaar bijdragen mannen; gedeeltelijk vervroegd pensioen 5 jaren voor pensioenleeftijd met minstens 30 jaar bijdragen vrouwen en 35 jaar bijdragen mannen; onbeperkt bijverdienen <sup>v</sup> VPP: minimaal 15 jaar bijdragen, leeftijd: vrouwen 60 jaar, mannen 65 jaar; onbeperkt bijverdienen <sup>w</sup>

De leeftijdsvoorwaarden zijn in Roemenië voor vrouwen minder streng dan voor mannen. Dat dit in strijd is met de Europese regelgeving (Gieselink e.a., 2003: 99-100; Preda e.a., 2004: 7; Raad van de Europese Unie, 2003: 106), heeft de Roemeense wetgever tot op vandaag nog niet aangezet tot verdere hervormingen. Ook in België is de pensioenleeftijd ongelijk voor mannen (65 jaar) en vrouwen (64 jaar), maar de pensioenleeftijd voor vrouwen wordt geleidelijk aan opgetrokken tot 65 jaar in 2009 (FOD Sociale Zekerheid, 2005: 24-25). Op dit ogenblik gelden in Roemenië voor zowel mannen als vrouwen lagere leeftijdsvoorwaarden, de voorwaarden in het schema zullen pas in 2014 van kracht zijn. De minimale bijdrageperiode om recht te hebben op een

pensioenuitkering komt in België niet voor. In Roemenië zal men vanaf 2014 minstens 15 jaar bijdragen moeten betalen om recht te krijgen op een pensioen. Bovendien zullen de voorwaarden om met (gedeeltelijk) vervroegd pensioen te gaan dan veel strenger zijn dan in België. Tot slot mag men in Roemenië ook na pensionering onbeperkt bijverdienen. In België geldt een relatief laag maximumbedrag dat men mag bijverdienen. Dit maximumbedrag verschilt volgens gezinssituatie, leeftijd en professioneel statuut (FOD Sociale Zekerheid, 2005a: 24-25).

De **uitkeringen** worden in België en Roemenië op een verschillende manier berekend. Ook binnen België bestaan er verschillen in berekening tussen de zelfstandigen-, ambtenaren- en werknemerspensioenen. In alledrie de regelingen wordt het pensioen berekend als een percentage van het gemiddelde voorgaande (geherwaardeerde) inkomen. Bij werknemers wordt het inkomen uit de hele loopbaan in beschouwing genomen. Dit geldt eveneens voor zelfstandigen, maar voor de jaren gepresteerd voor 1984 wordt een forfaitair pensioenbedrag berekend. In beide regelingen wordt rekening gehouden met de gezinssituatie. In het geval van de ambtenaren gaat men uit van de wedde van de laatste vijf dienstjaren, maar wordt geen rekening gehouden met de gezinssituatie. Ook in Roemenië gaat men uit van het voorgaande inkomen uit de hele loopbaan. Hier berekend men voor een volledige loopbaan het gemiddelde van de verhouding van het inkomen tot het gemiddeld brutoloon in elke gewerkte maand. Dit percentage wordt vervolgens vermenigvuldigd met een percentage dat de regering tussen 30 en 50 procent van het “actuele” gemiddeld brutoloon vastlegt. Dit percentage noemt men het ‘pensioenpunt’. Van 2002 tot 2004 lag het pensioenpunt op ongeveer 39 procent.

Terwijl de uitkeringen van de zelfstandigenpensioenen en werknemerspensioenen in België wel koopkrachtvast, maar niet welvaartsvast zijn, is dit moeilijker te besluiten voor de Roemeense verplichte publieke pensioenregeling. Door de ‘automatische’ koppeling van de pensioenen aan het gemiddeld brutoloon (via het pensioenpunt), bevat de publieke pensioenregeling de mogelijkheid om de pensioenen eenvoudig aan de evolutie van de lonen aan te passen. Toch kan men niet zomaar besluiten dat de pensioenen welvaartsvast zijn: de hoogte van het pensioen wordt immers niet bepaald aan de hand van het reëel gemiddeld brutoloon, maar aan de hand van het vooropgesteld gemiddeld brutoloon dat de regering hanteert voor de opstelling van de begroting van de sociale zekerheid. Om een idee van de welvaartsvastheid van de pensioenen te krijgen, is het bijgevolg onvoldoende enkel het pensioenpunt in beschouwing te nemen en moet men de pensioenen vergelijken met het reëel gemiddeld brutoloon in plaats van het vooropgesteld gemiddeld brutoloon. Sinds 2002 verslechterde de verhouding van de pensioenen tot het *reëel* gemiddeld brutoloon voortdurend ondanks een constant pensioenpunt. Met andere woorden zijn de pensioenen in Roemenië niet welvaartsvast. Dit komt niet door een verlaging van het pensioenpunt, maar door de voortdurende achteruitgang van

de verhouding van het vooropgesteld gemiddeld brutoloon tot het reëel gemiddeld brutoloon.

#### Schema 4: De uitkeringen in de eerste pijler van het Belgische en het (nieuwe) Roemeense pensioenstelsel

Wie ontvangt wat en hoeveel?	België	Roemenië
*Waaruit bestaat de uitkering?	Maandelijkse uitkeringen	PP: maandelijkse uitkeringen VPP: in principe maandelijkse uitkeringen, onder bepaalde voorwaarden in de vorm van een kapitaal of jaarlijkse rente <sup>x</sup>
*Wie ontvangt hoeveel ?	IGO: het verschil tussen het maximumbedrag en de bestaansmiddelen die in rekening worden gebracht; verschillend maximum voor alleenstaanden en samenwonenden <sup>y</sup>  WP: gekoppeld aan het (geherwaardeerde) inkomen gedurende de loopbaan, hangt eveneens af van gezinssituatie, met minimum- en maximumpensioen. Volledige loopbaan: 45 jaar <sup>z</sup> AP: gekoppeld aan de wedde van de laatste vijf jaar en het aantal dienstjaren, met minimum en maximum <sup>aa</sup> ZP: deels forfaitair, deels gekoppeld aan het (geherwaardeerde) inkomen met minimum en maximum; hangt eveneens van de gezinssituatie af. Bij vervroegde pensionering pensioenmalus indien onvolledige loopbaan. Volledige loopbaan: 45 jaar <sup>bb</sup>	PP: hangt af van het inkomen per maand in verhouding tot het gemiddeld brutoloon, duur bijdrageperiode, het huidig gemiddeld brutoloon en het pensioenpunt. Is bijgevolg inkomensgekoppeld maar eerder bijdragebepaald; bij gedeeltelijk vervroegd pensioen vermindering per maand voor standaard pensioenleeftijd en afhankelijk van bijdrageperiode. Volledige bijdrageperiode: 30 jaar voor vrouwen en 35 jaar voor mannen maximumpensioen <sup>cc</sup>  VPP: afhankelijk van de hoogte van de gestorte bijdragen en de winst uit investeringen, de wet schrijft een minimale winstratio voor, bij opname van het pensioen moeten de bijdragen aan de evolutie van de koopkracht worden aangepast <sup>dd</sup>
*Koopkracht – en welvaartsvastheid van de uitkeringen?	IGO: Koopkracht- en welvaartsvast <sup>ee</sup>  WP en ZP: koopkrachtvast, beperkt welvaartsvast. <sup>ff</sup> AP: koopkracht- en welvaartsvast <sup>gg</sup>	PP: afhankelijk van de evolutie van het pensioenpunt. 2002-2005: wel koopkrachtvast, niet welvaartsvast <sup>hh</sup>  VPP: bij opname pensioen worden de gestorte bijdragen geherwaardeerd in functie van de prijsstijgingen, hierna noch koopkrachtvast, noch welvaartsvast <sup>ii</sup>

In Roemenië geldt, net zoals bij de zelfstandigen in België, een pensioenmalus bij vervroegde pensionering indien men onvoldoende jaren bijdragen heeft betaald. Vervroegde pensionering wijzigt in België voor werknemers en

ambtenaren niets aan de berekening van het pensioen. Wie in Roemenië een volledige bijdrageperiode achter de rug heeft, en deze niet met meer dan 10 jaar heeft overschreden, kan maximaal 5 jaar voor het bereiken van de wettelijke pensioenleeftijd met pensioen. In dat geval wordt het pensioen echter verminderd met een percentage omgekeerd evenredig aan het aantal jaren waarmee men de volledige bijdrageperiode heeft overschreden. Indien men de volledige bijdrageperiode met minstens 10 jaar heeft overschreden, geldt de pensioenmalus niet. Deze voorwaarde maakt een gewoon vervroegd pensioen voor veel mensen onmogelijk: mannen zouden om op vervroegd pensioen te kunnen gaan reeds voor de leeftijd van 65 jaar een loopbaan van minstens 45 jaar achter de rug moeten hebben en vrouwen op de leeftijd van 60 jaar een loopbaan van 40 jaar.<sup>18</sup>

In de eerste pensioenpijler van zowel het Roemeense als het Belgische pensioenstelsel speelt de centrale overheid een belangrijke rol. Ze zorgt in beide stelsels voor een wetgevend kader en beheert mee de pensioenen. De **rol van de overheid** is op het eerste zicht in het Roemeense pensioenstelsel (eerste pijler) beperkter dan in het Belgische, vooral wat de verplichte private pensioenregeling betreft. Bij het beheer van de publieke regeling blijft het Ministerie van Arbeid, Sociale Solidariteit en het Gezin echter een centrale rol vervullen. Zo bepaalt de regering aan de hand van het pensioenpunt jaarlijks de evolutie van de hoogte van de publieke pensioenen in verhouding tot de stijging van de lonen.

Verder spelen in beide pensioenstelsels naast de overheid ook de sociale partners (werkgevers en werknemers) en private organisaties (al dan niet met winstoogmerk) een rol in het beheer en de uitvoering. De rol van de private organisaties is vooral in de Roemeense private pensioenregeling erg groot: ze zijn er de enige actoren die de financiering beheren. Opvallend is dat in Roemenië ook de gerechtigden mee inspraak hebben in het beheer van de eerste pijler. Dit is in België niet het geval. Wat deze inspraak in de praktijk betekent, blijft echter een onuitgemaakte zaak.

Beide pensioenstelsels hebben een eerder beperkte territoriale opsplitsing gemeen. Toch hebben zowel de Rijksdienst voor Pensioenen (RVP) in België als het Nationaal Huis van Pensioenen en Andere Socialeverzekeringssuitkeringen (CNPAS) in Roemenië een territoriaal netwerk. In beide gevallen gebeurt de berekening van de pensioenuitkering (in een individueel dossier) door de lokale bureaus<sup>19</sup>.

---

<sup>18</sup> Zie uitgebreider in Goedemé (2005b: 119).

<sup>19</sup> Voor België: gesprek met administratie RVP in mei 2005.

### Schema 5: De actoren in de eerste pijler van het Belgische en het (nieuwe) Roemeense pensioenstelsel

Wie bepaalt? Wie beheert? Wie voert uit?	België	Roemenië
*Wat is de rol van de (centrale) overheid?	<p>IGO: centrale overheid bepaalt, zorgt voor de inkomsten, en controleert en beheert mee de RVP<sup>ij</sup></p> <p>PP: bepaalt en beheert mee, centrale overheid grootste rol bij AP die niet onder de RSZPPO vallen<sup>kk</sup></p>	<p>PP: centrale overheid bepaalt en beheert mee het CNPAS<sup>ll</sup></p> <p>VPP: Overheid zorgt voor de juridische omkadering en controleert de private beheersinstellingen. Het CNPAS zorgt voor de inzameling van de bijdragen<sup>mmm</sup></p>
*mate van (de)centralisatie en specialisatie?	<p>IGO, WP, AP, ZP: volledig gecentraliseerd, maar RVP heeft ook territoriaal netwerk dat onderzoek doet en uitkeringen berekend</p> <p>RVP is gespecialiseerd in pensioenen en IGO</p> <p>RSZPPO en RSVZ niet gespecialiseerd in pensioenen, wel in sociale zekerheid naar personeel toepassingsgebied</p> <p>Administratie der Pensioenen (nu PDOS): centrale administratie, specialisatie: ambtenaren-pensioenen (en overlevings-pensioenen)<sup>nn</sup></p>	<p>PP: Het CNPAS heeft een territoriaal netwerk dat een groot deel van de taken uitvoert; het CNPAS is gespecialiseerd in alle uitkeringen van de sociale verzekeringen en in het bijzonder van de pensioenen<sup>oo</sup></p> <p>VPP: grote mate van decentralisatie: de deelnemers kunnen zelf een eigen pensioenfonds kiezen waaraan ze willen deelnemen; elke private beheersinstelling mag slechts één pensioenfonds beheren. Ook hoge mate van specialisatie: de beheersinstelling moet zich op het beheer van pensioenfondsen toespitsen<sup>pp</sup></p>
*Welke rol speelt de private sector?	<p>IGO: geen</p> <p>WP: beperkte rol sociale secretariaten<sup>qq</sup></p> <p>AP: geen</p> <p>ZP: vrij te kiezen socialeverzekeringsfondsen innen de bijdragen van de zelfstandigen<sup>rr</sup></p>	<p>PP: geen</p> <p>VPP: het beheer van de pensioenfondsen is in handen van private, commerciële maatschappijen op aandelen. Deze beheren het pensioenfonds en zorgen voor de uitbetaling van de uitkeringen; de CAFR controleert de financieel-boekhoudkundige situatie van de beheersinstellingen<sup>ss</sup></p>
*Wat is de rol van de sociale partners en welke rol krijgen de gerechtigden toebedeeld?	<p>IGO, WP: Sociale partners beheren mee RVP en RSZ, gerechtigden hebben geen inspraak<sup>tt</sup></p> <p>AP: sociale partners beheren mee de RSZPPO<sup>uu</sup></p> <p>ZP: geen rol.</p>	<p>PP: sociale partners en gerechtigden beheren mee het CNPAS<sup>vv</sup></p> <p>VPP: De deelnemers aan het pensioenfonds (waaronder de gerechtigden) zetelen in een coördinatieraad verbonden aan het fonds. Deze raad sluit het beheerscontract met de beheersinstelling af en heeft een informatierecht<sup>ww</sup></p>

Verklaring van de afkortingen (alfabetisch): CAFR: Camera Auditorilor Financiari din România, Kamer van Financiële Auditeurs van Roemenië; CNPAS: Casa Națională de Pensii și alte drepturi de Asigurări Sociale, het Nationaal Huis van Pensioenen en andere Socialeverzekeringsuitkeringen; PDOS: Pensioendienst voor de Overheidssector; RSVZ: Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen; RSZ: Rijksdienst voor Sociale Zekerheid; RVP: Rijksdienst voor Pensioenen.

Waar in Roemenië het CNPAS zich met het beheer van alle socialeverzekeringsuitkeringen inlaat (ook de uitkeringen voor personen met een handicap en wezen), is dit voor de RVP niet het geval: de RVP is veel meer gericht op het beheer van de pensioenregelingen. Men kan dus stellen dat er in België een hogere mate van functionele specialisatie aanwezig is. Tot slot kan erop worden gewezen dat in België ook op het gebied van het beheer en de uitvoering van de publieke pensioenregelingen een zeer hoge mate van professionele opsplitsing aanwezig is. In Roemenië komt slechts in beperkte mate een professionele opsplitsing voor.

Wat zijn nu de belangrijkste conclusies die uit deze vergelijking kunnen worden getrokken? De eerste pijler van het Belgisch pensioenstelsel en het pensioenstelsel van Roemenië verschillen inhoudelijk sterk. Niet enkel wat de opbouw betreft (Inkomensgarantie voor ouderen, verplichte publieke regelingen verschillend naar beroepsgroep in België versus verplichte publieke regeling en verplichte private regeling voor iedereen gelijk in Roemenië), maar ook wat het uitzicht van de publieke pensioenregelingen betreft. Hoewel beide verplichte publieke pensioenregelingen als een vorm van sociale verzekering kunnen worden omschreven, vertonen ze (sterke) verschillen op het gebied van financiering, pensioenvoorwaarden, berekening van de hoogte van het pensioen en het beheer en de uitvoering van de verschillende regelingen.

Samenvattend kan men stellen dat in Roemenië nog meer dan in België de nadruk wordt gelegd op financiering uit bijdragen, in Roemenië naast een repartitiestelsel ook naar een regeling op basis van kapitalisatie wordt gestreefd en dat in Roemenië, in tegenstelling tot de meeste regelingen in België, een bijdrageplafond geldt. In beide stelsels wordt zo goed als de volledige actieve bevolking beschermd, maar in Roemenië zijn de (bijdrage)voorwaarden om recht te krijgen op een pensioen strenger. In beide stelsels is vervroegde pensionering mogelijk, maar ook hier zullen de voorwaarden in 2014 veel strenger zijn in Roemenië dan in België (uitgezonderd de zelfstandigenregeling waarin eveneens een pensioenmalus geldt). Voor vrouwen blijven gunstigere pensioenvoorwaarden behouden dan voor mannen, terwijl het verschil tussen mannen en vrouwen in het Belgische stelsel geleidelijk wordt weggewerkt.

Wat de hoogte van de uitkeringen betreft, kan men concluderen dat zowel in het Belgische pensioenstelsel als in het Roemeense de hoogte van de uitkeringen in de (meeste) publieke pensioenregelingen sterk afhangen van het aantal jaren dat men bijdragen heeft betaald. Wat de lengte van een volledige bijdrageperiode betreft, valt de regeling gunstiger uit in Roemenië. Een volledige bijdrageperiode is er immers 10 jaar korter voor mannen en 15 jaar korter voor



vrouwen dan in België<sup>20</sup>. Zowel in België als in Roemenië zijn de pensioenen over het algemeen wel koopkrachtvast, maar niet (volledig) welvaartsvast.

Wat het beheer en de uitvoering van beide stelsels betreft, speelt in de eerste pijler van beide pensioenstelsels de overheid een grote rol. Het opvallendste verschil tussen beide stelsels is dat in Roemenië ook de gerechtigden inspraak hebben in het beheer van de eerstelijnerregelingen, maar het is onduidelijk wat deze inspraak in de praktijk betekent. Belangrijker is de rol die private organisaties toebedeeld krijgen in het beheer van de verplichte private pensioenen. In België spelen private maatschappijen in de eerste pijler geen rol. In België bestaat er verder een hogere mate van functionele specialisatie en professionele opsplitsing dan in Roemenië.

### 3.3 Solidariteit en gewaarborgde minima in de pensioenstelsels

In het theoretisch kader kwam naar voor dat het solidariteitsgehalte van een socialezekerheidsstelsel voor een groot deel samenhangt met de gevolgde strategieën. Deleeck (2001: 349-350, 352-355) onderscheidt vijf vormen van solidariteit die in een socialezekerheidsstelsel kunnen worden ingebouwd. In deze paragraaf ga ik kort in op welke vormen van solidariteit in welke mate in beide pensioenstelsels in de eerste pijler zijn ingebouwd en belicht ik hoe in België en in Roemenië aan gepensioneerden een minimuminkomen wordt gewaarborgd.

Deleeck (2001) omschrijft **horizontale solidariteit** als solidariteit tussen hoge en lage risicogroepen. Het risico betreft hier ‘pensionering’. Op deze manier kunnen mensen die vroeger op pensioen kunnen gaan en mensen waarvan men verwacht dat ze langer van een pensioen zullen genieten als hogere ‘risicogroepen’ worden omschreven. Horizontale solidariteit doet er zich dan voor in de mate dat deze hogere risicogroepen geen hogere bijdragen hoeven te betalen of lagere pensioenuitkeringen ontvangen.

In België kunnen sommige groepen van een lagere pensioenleeftijd genieten dan anderen, zonder hiervoor meer bijdragen te moeten betalen en zonder dat dit een gevolg heeft voor de hoogte van het pensioen. Een voorbeeld hiervan zijn de onderwijzers (FOD Sociale Zekerheid, 2004a: 237). In Roemenië kunnen sommige werknemers in ongewone en speciale arbeidsomstandigheden eveneens van een vroegere pensioenleeftijd genieten. In hun geval dienen de werkgevers echter wél hogere bijdragen te betalen. Er bestaat in dit geval dus enkel tussen werknemers een vorm van horizontale solidariteit.

---

<sup>20</sup> Noteer wel dat de gemiddelde levensverwachting bij geboorte in Roemenië in 2001 zeven jaar lager lag dan in België.

### Schema 6: Solidariteit in het Belgische en het Roemeense pensioenstelsel (eerste pijler)

Soorten solidariteit	België	Roemenië
Horizontaal	Ja	Ja
Intergenerationele solidariteit	Ja	Ja
Beroepssolidariteit	Ja	Beperkt
Nationale solidariteit	Ja	Zeer beperkt
Verticale solidariteit	Ja	Zeer beperkt

Zowel in België (wat het zelfstandigenpensioen en het werknemerspensioen betreft) als in Roemenië (wat het publieke pensioen betreft) is horizontale solidariteit terug te vinden in de verschillende pensioenleeftijd en duur van de loopbaan tussen vrouwen en mannen. Vrouwen kunnen hier van meer voordelige voorwaarden genieten. In België zullen deze verschillen vanaf 2009 echter volledig weggewerkt zijn. Verder is zowel in België als in Roemenië de gemiddelde levensverwachting van vrouwen hoger dan van mannen<sup>21</sup>. Dit maakt dat ook bij een gelijke pensioenleeftijd vrouwen langer dan mannen van een pensioen kunnen genieten en ook op deze manier er een herverdeling tussen vrouwen en mannen kan optreden. Bovendien kunnen vrouwen in Roemenië wat het publiek pensioen betreft eveneens van een vermindering van de standaard pensioenleeftijd genieten indien ze kinderen hebben grootgebracht. In de verplichte private pensioenregeling in Roemenië komen deze vormen van horizontale solidariteit niet voor.<sup>22</sup>

Een tweede vorm van solidariteit die in beide pensioenstelsels terugkomt, bestaat in **intergenerationele solidariteit**. Dit volgt uit de financiering op basis van repartitie: met de bijdragen en belastingen van de huidige (actieve) bevolking worden de pensioenen van de huidige gepensioneerden gefinancierd.

<sup>21</sup> In 2001 bedroeg in Roemenië de gemiddelde levensverwachting bij geboorte van vrouwen 74,8 jaar en 67,7 jaar van mannen (UNICEF, 2004: 116). In België bedroeg de gemiddelde levensverwachting bij geboorte in 2001 81,7 jaar voor vrouwen en 75,4 jaar voor mannen. Op de leeftijd van 65 jaar bedroeg de gemiddelde levensverwachting in 2001 16,2 jaar voor mannen en 20,2 jaar voor vrouwen (NIS, 2001).

<sup>22</sup> Men kan beargumenteren dat horizontale solidariteit op deze manier ook voorkomt tussen laag- en hogeschoolden en tussen Vlaanderen en Wallonië. Gadeyne en Deboosere (2002) toonden immers voor België aan dat niet enkel de gemiddelde levensverwachting van vrouwen hoger is dan die van mannen, maar dat de gemiddelde levensverwachting van hogeschoolden een stuk hoger is dan van laaggeschoolden en in Vlaanderen hoger dan in Brussel en Wallonië. Met andere woorden kunnen hogeschoolden langer van een pensioen genieten dan laaggeschoolden en Vlamingen langer dan Brusselaars en Walen. *Indien alle andere kenmerken worden constant gehouden*, komt ook hier dus horizontale solidariteit voor.

In het toekomstige pensioenstelsel van Roemenië zal de intergenerationele solidariteit worden afgezwakt doordat de verplichte private pensioenen op basis van kapitalisatie zullen worden gefinancierd. Dit geldt trouwens ook voor België naarmate de tweede- en derdepijlerpensioenen meer en meer aan belang winnen in verhouding tot de pensioenen uit de eerste pijler.

In België komt in de eerste pijler eveneens een grote mate van **beroepssolidariteit** voor, in Roemenië is dit veel minder het geval. Dit wil zeggen dat de horizontale, intergenerationele en verticale solidariteit (zie verder) in België *voor een groot deel* beperkt blijft tot de eigen professionele categorie.

In beide pensioenstelsels komt echter ook **nationale solidariteit** voor. Beide pensioenstelsels worden immers voor een deel uit belastinggeld gefinancierd. Dit geldt in het Belgisch pensioenstelsel in het bijzonder voor de Inkomensgarantie voor ouderen en de ambtenarenpensioenen die bijna uitsluitend op basis van belastingen worden gefinancierd. In Roemenië is de nationale solidariteit veel beperkter: ze zal niet voorkomen in de verplichte private pensioenregelingen en ze wordt in de verplichte publieke pensioenregeling zoveel mogelijk beperkt.

Een laatste vorm van solidariteit betreft de **verticale solidariteit**. Verticale solidariteit bestaat in solidariteit van de hogere inkomensgroepen met de lagere inkomensgroepen. Bij verticale solidariteit vindt er met andere woorden een financiële stroom plaats van de hogere naar de lagere inkomenscategorieën. Bij de sociale verzekeringen heeft dit alles te maken met het verband tussen betaalde bijdragen en de hoogte van de uitkeringen. Hierbij moet nogmaals worden opgemerkt dat verticale solidariteit in België in grote mate beperkt blijft tot de eigen professionele categorie. Het volgende schema geeft een overzicht van de financieringsbronnen van de pensioenen en de factoren – buiten de duur van de bijdrageperiode – die de inkomensverhoudingen voor en na pensionering beïnvloeden.

Hieruit blijkt dat in de eerste pijler van het Belgische pensioenstelsel een grotere mate van verticale solidariteit aanwezig is dan in het Roemeense pensioenstelsel. Terwijl de herverdelingsmechanismen via minimum / maximumpensioen en aanpassingen aan de gezinssituatie<sup>23</sup> in de Belgische verplichte publieke pensioenen talrijk zijn, is er in Roemenië geen minimumpensioen aanwezig, worden de uitkeringen niet aan de gezinssituatie aangepast en komt de berekeningsbasis van het maximumpensioen exact

---

<sup>23</sup> Dit leidt niet steeds of rechtstreeks tot verticale herverdeling. Men kan echter beargumenteren dat er een herverdeling plaatsvindt van koppels met twee (pensioen)inkomens en alleenstaanden naar koppels met slechts één (pensioen)inkomen. Het gemiddeld gezinsinkomen per persoon zal in het geval van de koppels met twee inkomens en van alleenstaanden meestal hoger liggen dan bij een koppel met één inkomen. Daarom zou men de gezinsmodalisering als een vorm van verticale solidariteit kunnen bestempelen.

overeen met de berekeningsbasis van de maximale bijdragen. Verder wordt bij de berekening van het werknemerspensioen (in beperkte mate) en in het zelfstandigenpensioen (in belangrijke mate) voor een deel rekening gehouden met forfaitaire in plaats van de werkelijke lonen.

### Schema 7: Verticale solidariteit in het Belgische en het Roemeense pensioenstelsel (eerste pijler)<sup>24</sup>

Verticale solidariteit	
België	Roemenië
IGO: volledig op basis van belastingen + bestaansmiddelenonderzoek	PP: proportionele bijdragen met maximumgrens + beperkt belastingen fictief loon voor gelijkgestelde periodes <sup>zz</sup> maximumpensioen (maar gelijk aan maximum berekeningsbasis voor bijdragebetaling) geen minimumpensioen
WP: proportionele bijdragen + belastingen fictief loon voor gelijkgestelde periodes soms forfaitair loon <sup>xx</sup> maximumpensioen minimumrecht per loopbaanjaar <sup>yy</sup> gewaarborgd minimumpensioen onder bepaalde voorwaarden, anders IGO aanpassing pensioen aan de gezinssituatie	VPP: proportionele bijdragen met maximumgrens geen minimumpensioen geen maximumpensioen geen fictief loon of fictieve bijdragen geen aanpassing aan de gezinssituatie
AP: (RSZPPO): proportionele bijdragen + belastingen anderen: beperkt bijdragen, bijna volledig belastingen onder bepaalde voorwaarden minimumpensioen, aangepast aan gezinssituatie maximumpensioen	
ZP: regressieve bijdragen met minimum- en maximumgrens + belastingen grotendeels forfaitaire pensioenen maximumpensioen (met berekeningsbasis onder maximumgrens bijdragebasis) minimumpensioen aanpassing pensioen aan gezinssituatie	

Het enige element dat in Roemenië tot verticale herverdeling via het pensioenstel leidt, is de opname van fictieve lonen in de pensioenberekening voor sommige gelijkgestelde periodes. De hele pensioenberekening in Roemenië draait immers rond de verhoudingen tussen het inkomen en het gemiddeld bruto maandloon in de Roemeense economie. Hierdoor worden de inkomensverhoudingen van vóór de pensionering na pensionering gereproduceerd. De enige mogelijkheid voor de lagere inkomensgroepen om na pensionering op de inkomensladder te stijgen (in verhouding tot de andere gepensioneerden), bestaat in langer bijdragen betalen (en dus langer werken) dan de hogere inkomensgroepen. In België is dit in mindere mate het geval. Men

<sup>24</sup> In dit schema worden enkel de referenties opgenomen van elementen die nog niet in de vorige schema's werden behandeld.

kan dan ook besluiten dat het Belgische pensioenstelsel meer herverdelend is dan het pensioenstelsel van Roemenië<sup>25</sup>.

Dat er geen minimumpensioen bestaat in Roemenië, wil niet zeggen dat gepensioneerden niet van een minimuminkomenswaarborg zouden kunnen genieten, dit verloopt enkel via een andere weg dan in België. In België wordt op verschillende manieren een **minimuminkomen** gewaarborgd aan gepensioneerden. Eerst en vooral zijn er minimumpensioenen in de verplichte publieke pensioenregelingen ingebouwd. Bij de werknemerspensioenen heeft men bij een loopbaan van minimaal 15 jaar recht op een minimumrecht per loopbaanjaar. Indien de loopbaan minstens 30 jaar bedraagt, hebben werknemers en zelfstandigen bovendien recht op een minimumpensioen. Ambtenaren hebben recht op een minimumpensioen als ze er minstens 20 dienstjaren hebben opzitten.

Als iemand boven de leeftijd van 65 jaar echter op geen van deze minimumpensioenen recht heeft of het minimumpensioen ontoereikend is, heeft zij of hij (indien andere bestaansmiddelen ontoereikend zijn) toch recht op de Inkomensgarantie voor ouderen. Het recht op een uitkering van deze regeling wordt bovendien automatisch onderzocht bij elke pensioenaanvraag. Aan de hand van een onderzoek naar de bestaansmiddelen wordt onderzocht of men recht heeft op een bijkomende uitkering tot aan het minimumbedrag van de Inkomensgarantie voor ouderen. Het minimumbedrag voor een alleenstaande is 1,5 maal zo hoog als dat voor een samenwonende. Het betreft een residuair recht: men moet eerst zijn rechten laten gelden in de andere pensioenregelingen. Indien de bestaansmiddelen boven een welbepaalde grens uitkomen, heeft men geen recht op een uitkering.

In Roemenië wordt een minimuminkomen niet gewaarborgd via het pensioenstelsel, maar aan de hand van het ‘Gewaarborgd Minimuminkomen’<sup>26</sup>. Deze regeling beschermt alle inwoners van Roemenië. Ilie en Răduțiu (2003: 8) schrijven dat ouderen echter wel één van de belangrijkste groepen uitkeringsgerechtigden vormen. Een belangrijk verschil met de Inkomensgarantie voor ouderen is dat men enkel op aanvraag een uitkering kan verkrijgen<sup>27</sup>. Sommige auteurs wijzen erop dat dit tot niet-opname van het recht op uitkering kan leiden als gevolg van een tekort aan informatie of en angst voor

---

<sup>25</sup> Ik kom tot deze conclusie enkel op basis van de wetgeving. Zoals verder duidelijk zal worden zijn er in de Belgische pensioenberekening veel meer factoren opgenomen die de inkomensverhoudingen kunnen verkleinen dan in Roemenië. Of dit ook werkelijk leidt tot een daling van de inkomensongelijkheid (of ongelijkheid betreffende de publieke pensioenen) moet eveneens empirisch worden nagegaan.

<sup>26</sup> Wet nr. 416/2001. Ik baseer me op een gecoördineerde versie van de wet (MMSSF, 2005c). Eventuele wijzigingen werden nagegaan tot 1 mei 2005.

<sup>27</sup> Art. 9 Wet nr. 416/2001.

stigmatisering, met onvoldoende sociale bescherming tot gevolg (zie bijvoorbeeld Nicaise en Groenez, 2004: 19).

Ook bij het Gewaarborgd Minimuminkomen wordt onderzocht of de bestaansmiddelen van het gezin de limiet van het gewaarborgd minimum niet overschrijden<sup>28</sup>. De hoogte van het Gewaarborgd Minimuminkomen is verschillend naargelang de gezinsgrootte<sup>29</sup>. Indien de bestaansmiddelen het gewaarborgd minimum niet overschrijden, wordt het verschil tussen het grensbedrag en de bestaansmiddelen maandelijks uitgekeerd. Personen die aan de pensioneringsvoorwaarden uit de verplichte publieke pensioenregeling voldoen, hoeven niet aan andere voorwaarden te voldoen om recht te krijgen op een uitkering van het Gewaarborgd Minimuminkomen. Net zoals de Inkomensgarantie voor ouderen in België, gaat het om een residuaire regeling gefinancierd uit belastinggeld. Een belangrijk verschil is dat een groot deel van de kosten door de lokale autoriteiten moeten worden gedragen<sup>30</sup>, terwijl de middelen voor de Inkomensgarantie voor ouderen in België recht uit de federale staatskas komen.

Zijn deze minima voldoende om aan de armoede te ontsnappen? Op deze vraag kan hier niet worden ingegaan. Het is wél duidelijk dat terwijl de Inkomensgarantie voor ouderen in België welvaartsvast is, dit voor de grensbedragen van het Gewaarborgd Minimuminkomen in Roemenië niet het geval is<sup>31</sup>.

Verder kan men uit deze bespreking besluiten dat de mate van solidariteit binnen een pensioenstelsel en de ingebouwde vormen van solidariteit, niet uitsluitend samenhangen met de strategie van de regelingen. Ook al kunnen de werknemerspensioenen in België en de verplichte publieke pensioenregeling in Roemenië duidelijk omschreven worden als een sociale verzekering, toch lopen de ingebouwde vormen van solidariteit en de mate van solidariteit tussen beide regelingen sterk uit elkaar. Met andere woorden is het om de mate van solidariteit van een stelsel te bepalen onvoldoende om te kijken naar welke strategie er wordt gevolgd: de ene sociale verzekering is immers socialer dan de andere.

---

<sup>28</sup> Art. 5 en 11(2) Wet nr. 416/2001.

<sup>29</sup> Art. 23 Wet nr. 416/2001.

<sup>30</sup> Art. 26-27 en 31 Wet nr. 416/2001.

<sup>31</sup> Berekeningen op basis van: INS, 2005a; INS, 2005b; MMSSF, 2003; MMSSF, 2004 en MMSSF, 2005a.

### 3.4 Welke familie?

Zowel het Belgische pensioenstelsel als het Roemeense bestaat uit meer dan één regeling. Hierbij moet wat Roemenië betreft het onderscheid worden gemaakt tussen het pensioenstelsel zoals het er vandaag uitziet en het pensioenstelsel zoals het er in de toekomst zal uitzien. Voor de tweede en derde pijler zijn de wetten wel goedgekeurd, maar zijn nog niet alle instellingen opgericht en moeten er nog bijkomende reglementeringen worden uitgewerkt. Omdat bij beide pijlers de financiering op basis van kapitalisatie geschiedt, zal het bovendien nog heel wat langer duren voor de uitkeringen uit deze pijlers voor het grootste deel van de Roemeense gepensioneerden een voelbaar verschil zullen maken. Het blijft de vraag of de individuele levensverzekeringen (3<sup>e</sup> pijler) ook werkelijk tot het pensioenstelsel mogen worden gerekend. Het is immers niet duidelijk of de regering ondertussen gebruik maakt van de mogelijkheid om de individuele levensverzekeringen fiscaal aan te moedigen, zoals in de Wet nr. 32/2000 werd voorzien, waardoor de gemeenschap als geheel aan deze regeling zou bijdragen. Minstens tot in december 2002 is door het begrotingstekort en de aanhoudende economische crisis van deze mogelijkheid nog geen gebruik gemaakt (GVG, 2003: 57). Toch ga ik voor de situering van het Roemeense pensioenstelsel uit van het volledige stelsel volgens de nieuwe wetgeving, zoals in 3.1 uiteengezet. Het Gewaarborgd Minimuminkomen ten slotte, maakt duidelijk géén deel uit van het Roemeense pensioenstelsel. Het Gewaarborgd Minimuminkomen richt zich immers tot alle inwoners (en blijft niet beperkt tot de gepensioneerden of ouderen) en wordt niet meteen toegekend bij een pensioenaanvraag.

Tot welke familie van pensioenstelsels behoren het Belgische en het Roemeense pensioenstelsel dan? Natali (2004: 367-369) onderscheidt drie clusters: de Bismarckiaanse familie, de familie van de meerpijlerstelsels en de Noordoostelijk Europese familie. De belangrijkste variabelen waarmee Natali rekening houdt zijn: het publieke / private karakter van de pensioenregelingen (verplicht/vrijwillig), de structuur van de uitkeringen, de dominante financieringsmethode en het onderlinge belang van de verschillende pensioenpijlers. Tot de eerste pijler rekent hij de verplichte pensioenregelingen die gecentraliseerd worden gereguleerd, de tweede pijler bestaat uit de regelingen die aan een sector of onderneming zijn gebonden, de derde pijler bestaat uit individueel sparen. Natali neemt België mee op in zijn analyse, Roemenië laat hij echter buiten beschouwing.

- Tot de **Bismarckiaanse familie** (*Bismarckian Family*) behoren die pensioenstelsels waar het oorspronkelijke Duitse model sterk merkbaar blijft: verplichte beroepsgebonden pensioenen in de vorm van een sociale verzekering. De staat heeft een grote rol als regelgever en zorgt voor de uitkeringen, de meeste uitkeringen blijven gekoppeld aan het vroegere inkomen en het omslagstelsel vormt de basis van de financiering. De

sociale partners beheren mee de publieke pijler. Hiernaast winnen private, vrijwillige regelingen die worden gefinancierd op basis van kapitalisatie en beheerd door de sociale partners en/of private maatschappijen aan belang. *België*, Duitsland, Frankrijk, Griekenland, Italië, Portugal maar ook Cyprus en Malta en de Tsjechische Republiek en Slovenië behoren tot deze familie.

- Tot de **meer-pijler familie** (*Multi-Pillar Family*) behoren de pensioenstelsels waar de publieke pijler een veel geringere rol vervult. Net zoals in de Bismarckiaanse familie is de publieke pijler verplicht en wordt deze gefinancierd op basis van repartitie. De tweede pijler is hier veel belangrijker dan in de Bismarckiaanse familie. Hij is beroepsgebonden georganiseerd en is verplicht of quasi-verplicht. Verder wordt de tweede pijler gefinancierd op basis van kapitalisatie en beheerd door de sociale partners. De derde pijler bestaat uit vrijwillig, individueel sparen. Ook de administratie en uitvoering van de derde pijler wordt aan de sociale partners toevertrouwd. De Angelsaksische landen (VK en Ierland) en de landen die ‘radicaal’ van koers veranderden (Nederland en Denemarken) horen volgens Natali in deze familie thuis.
- De **Noordoostelijk Europese familie**<sup>32</sup> bestaat uit Zweden, Finland, de Baltische staten (Estland, Letland en Litouwen), Polen, de Republiek Slowakije en Hongarije. De pensioenstelsels in deze landen zijn voornamelijk gebaseerd op de publieke pijler. Deze is verplicht, gekoppeld aan het inkomen, gedeeltelijk volgens het omslagstelsel en gedeeltelijk geprivatiseerd en op kapitalisatie gebaseerd. In Zweden, Letland en Polen wordt het omslagstelsel met een bijdragebepaalde regeling gecombineerd. In vergelijking met de Bismarckiaanse familie is er een duidelijkere evolutie richting kapitalisatie (*pre-funding*) en privatisering. In vergelijking met de meer-pijler familie, ligt de nadruk veel meer op de eerste pijler en zijn zowel de derde als de tweede pijler vrijwillig en minder ontwikkeld. Bovendien blijven de gepensioneerden het grootste deel van hun inkomsten uit de eerste pijler halen. (Dit geldt het meest voor Finland, de Baltische staten en Polen). Naast de gedeeltelijke privatisering van de verplichte eerste pijler, blijft de staat haar centrale rol behouden als regelgever en uitvoerder, hoewel private regelingen in Polen en Slowakije een veel grotere rol spelen dan in de Scandinavische landen.

Natali rekent het **Belgisch pensioenstelsel** terecht tot de Bismarckiaanse familie. In België zijn de pensioenen beroepsgebonden, is de publieke pijler de

---

<sup>32</sup> Natali (2004: 369) spreekt van de *nordic family*; omdat er ook heel wat Oost-Europese landen toe behoren die eerder centraal dan noordelijk liggen, vertaal ik *nordic* door ‘noordoostelijk’.



belangrijkste en wordt de eerste pijler gefinancierd op basis van repartitie. De eerste pijler wordt mee door de sociale partners beheerd. Bovendien winnen ook in België de tweede en derde pijler aan belang, maar blijven ze vrijwillig en beperkt tot een (eerder beperkt) deel van de (niet-meer-)actieven.

Wat het *huidige pensioenstelsel van Roemenië* betreft, zou het eveneens tot de Bismarckiaanse familie gerekend kunnen worden: een verplichte publieke pijler op basis van repartitie, mee beheerd door de sociale partners, maar slechts een overblijfsel van een professioneel pluralistisch model (met enkel nog aparte regelingen voor advocaten en militairen) en zonder tweede pijler. De derde pijler van individueel sparen is eveneens (zeer) beperkt. Het *toekomstig pensioenstelsel van Roemenië*, zal echter tot de Noordoostelijk Europese familie behoren: een eerste verplichte pijler die deels publiek, deels privaat wordt beheerd en deels op basis van repartitie, deels op basis van kapitalisatie wordt gefinancierd. De tweede, vrijwillige pijler zal ondernemingsgebonden zijn en privaat beheerd worden, maar waarschijnlijk slechts in een beperkt deel van het pensioen voorzien. De derde pijler blijft ongewijzigd en bestaat uit vrijwillige, individuele levensverzekeringen die privaat worden beheerd.

### 3.5 Enkele bedenkingen bij de analyse

Tot slot kan worden opgemerkt dat het gehanteerde analyseschema (wie betaalt, wie ontvangt onder welke voorwaarden wat en hoeveel, wie bepaalt, beheert, voert uit? Welke strategie wordt gevolgd en hoe loopt de solidariteit?) een aantal zaken niet aan de oppervlakte laat komen. Zo leidt het er bijvoorbeeld minder toe na te gaan in welke mate de verschillende regelingen in het pensioenstelsel zijn geïntegreerd en in welke mate het pensioenstelsel in interactie staat met andere stelsels van het socialezekerheidssysteem. Hier kan bijvoorbeeld worden verwezen naar de interactie tussen de Inkomensgarantie voor ouderen en de verplichte pensioenregelingen in België, het globaal financieel beheer in Roemenië en België – waarbij de sociale bijdragen in één pot terechtkomen en vervolgens ‘naar behoefte’ over de verschillende takken van de sociale zekerheid worden verdeeld – en de interactie tussen de pensioenregelingen en het Gewaarborgd Minimuminkomen in Roemenië.

Ook de classificatiecriteria van Natali (2004) onderbelichten sommige factoren sterk. Zo wordt er geen rekening gehouden met de mate waarin het pensioenstelsel in een minimumpensioen voorziet en wordt de Inkomensgarantie voor ouderen in België niet in beschouwing genomen hoewel het een integraal deel van het pensioenstelsel uitmaakt. In de huidige indeling kan Roemenië bij dezelfde cluster van pensioenstelsels worden geplaatst als bijvoorbeeld Zweden. In Zweden bestaan er echter wel regelingen die in een minimumpensioen (gefinancierd uit belastingen) voorzien als integraal deel van het pensioenstelsel (zie bijvoorbeeld Raad van de Europese Unie, 2003: 190). Verder houdt deze classificatie uitsluitend rekening met het uitzicht van de verschillende

pensioenstelsels, niet met het resultaat ervan. Zo kan het zijn dat sommige pensioenstelsels tot eenzelfde familie worden gerekend, hoewel er een heel verschillende realiteit achter de institutionele kenmerken schuilgaat – en men bijgevolg tot op zekere hoogte appels met peren vergelijkt. Het zou daarom goed zijn enkele kwantitatieve variabelen in de classificatie op te nemen, of een aanvullende classificatie van pensioenstelsels op te stellen die op deze kwantitatieve variabelen is gebaseerd. Voorbeelden van variabelen zouden kunnen zijn: de vervangingsratio tegenover het vroegere loon en / of tegenover het mediaan en het gemiddeld inkomen, de mate van koopkrachtvastheid en welvaartsvastheid van de uitkeringen, de koopkrachtverhoudingen tussen personen met een gelijkaardige en een verschillende arbeidsloopbaan, een nauwkeurige maat voor de mate waarin inkomensongelijkheid voor pensionering ook na pensionering wordt gereproduceerd, de adequaatheid van de pensioenen om ouderen tegen armoede te beschermen en de hoogte van de ingebouwde minima in koopkrachtpariteiten (d.i. rekeninghoudend met koopkrachtverschillen).

#### **4. Besluit**

Dit artikel vertrok vanuit drie vragen over het pensioenstelsel van Roemenië en het pensioenstelsel van België. In de eerste plaats werd nagegaan hoe de pensioenstelsels van België en Roemenië eruit zien, wat hun belangrijkste kenmerken zijn en op welke punten ze verschillen en overeenkomen. In de tweede vraag werd gepeild naar hoe in België en in Roemenië een minimuminkomen aan gepensioneerden wordt gewaarborgd. De derde vraag behandelde de typering en de plaatsing van het pensioenstelsel van België en Roemenië tussen de andere pensioenstelsels in Europa.

Het pensioenstelsel van Roemenië werd de laatste vijf jaar sterk hervormd. In de eerste pijler werden de verschillende regelingen in één algemene sociale verzekering voor de hele actieve bevolking geïntegreerd. De bijdrageperiode en de wettelijke pensioenleeftijd worden door de hervorming geleidelijk aan sterk opgetrokken. Verder hangt in de nieuwe regeling de hoogte van het pensioen sterker af van de hoogte van het vroegere inkomen dan in de vorige regelingen. Bovendien werd de wettelijke basis gelegd voor de oprichting van verplichte private verzekeringen in de eerste pijler en beroepsgebonden vrijwillige private verzekeringen in de tweede pijler. Het zal echter nog heel wat jaren duren voor deze nieuwe regelingen een gevolg zullen hebben voor het inkomen van gepensioneerden. In de derde pijler komen de individuele levensverzekeringen voor. Het pensioenstelsel van Roemenië kan worden omschreven als een professioneel eenheidsmodel, al moet dit worden genuanceerd. Advocaten en militairen blijven immers hun eigen pensioenregelingen behouden.

Ook het pensioenstelsel van België werd tijdens de laatste vijf jaar hervormd, dit leidde echter niet tot grote structurele veranderingen zoals in Roemenië.

Belangrijk is dat de bijdrageperiode en wettelijke pensioenleeftijd van vrouwen en mannen geleidelijk aan worden gelijkgesteld. Het Belgisch pensioenstelsel blijft uit drie pijlers bestaan. In de eerste pijler komen de verplichte pensioenregelingen voor werknemers, ambtenaren en zelfstandigen voor. Hiernaast bevat de eerste pijler ook de Inkomensgarantie voor ouderen. De tweede pijler omvat de vrijwillige private beroepsgebonden pensioenregelingen. De derde, vrijwillige pijler bestaat uit de individuele levensverzekeringen en het pensioensparen. Hoewel de tweede en derde pijler sterk aan belang winnen, blijft de eerste pijler ruimschoots de belangrijkste. Het pensioenstelsel van België kan als een professioneel pluralistisch model worden omschreven, hoewel de Inkomensgarantie voor ouderen aan het nationale, unitaire model doet denken.

Bij een vergelijking van de nieuwe eerste pijler van het Roemeense pensioenstelsel en de eerste pijler van het pensioenstelsel van België zijn er sterke verschillen terug te vinden indien wordt nagegaan hoe de financiering verloopt, wie door de regelingen wordt beschermd, wie een uitkering ontvangt, hoe de hoogte van de uitkeringen wordt berekend en welke actoren instaan voor het beheer en de uitvoering van het stelsel. Enkele van de belangrijkste verschillen zijn: Ten eerste is er meer financiering op basis van belastingen in België dan in Roemenië en wordt in Roemenië een regeling gefinancierd op basis van kapitalisatie ingevoerd, terwijl de eerste pijler in België zo goed als volledig op basis van repartitie wordt gefinancierd. Ten tweede mag men in Roemenië in tegenstelling tot in België onbeperkt bijverdienen na pensionering en blijft men bij verandering van professioneel statuut bijdragen betalen in dezelfde publieke pensioenregeling. Ten derde werd in de eerste pensioenpijler van Roemenië minder solidariteit ingebouwd dan in België met als gevolg dat de pensioenberekening in de eerste pijler van Roemenië zal leiden tot een grotere reproductie van de inkomensongelijkheid van vóór de pensionering.

In het Belgische pensioenstelsel wordt op verschillende manieren aan gepensioneerden een minimuminkomen gewaarborgd. Onder bepaalde voorwaarden kunnen gepensioneerden een minimumpensioen genieten uit de verplichte publieke regelingen. Indien ze hier geen recht op hebben, wordt automatisch onderzocht of ze recht hebben op een uitkering van de Inkomensgarantie voor ouderen. In het pensioenstelsel van Roemenië wordt op geen enkele manier een minimumpensioen gewaarborgd. Indien men onvoldoende bestaansmiddelen bezit, kan men een aanvraag indienen om recht te krijgen op een uitkering van het Gewaarborgd Minimuminkomen. In tegenstelling tot de Inkomensgarantie voor ouderen in België, behoort het Gewaarborgd Minimuminkomen in Roemenië niet tot het pensioenstelsel: het is een regeling waar alle inwoners van Roemenië een beroep op kunnen doen, niet enkel de ouderen. Zowel de Inkomensgarantie voor ouderen als het Gewaarborgd Minimuminkomen kunnen worden omschreven als socialebijstandsregelingen.

Tot slot werd onderzocht bij welke andere pensioenstelsels in Europa het Belgische en het Roemeense pensioenstelsel het meeste aansluiting vinden. Natali (2004) onderscheidt drie families van pensioenstelsels: de Bismarckiaanse familie, de meer-pijler familie en de Noordoostelijk Europese familie. Terwijl het pensioenstelsel van België tot de Bismarckiaanse familie behoort, vindt het nieuwe pensioenstelsel van Roemenië het meeste aansluiting bij de Noordoostelijk Europese familie.

De nadruk lag in dit artikel op het uitzicht van beide pensioenstelsels, niet op het resultaat ervan. Met andere woorden werd niet nagegaan hoe de pensioenuitkeringen in België en in Roemenië zich tot elkaar verhouden en wat het gevolg hiervan is voor de inkomenssituatie van de ouderen. Nochtans zou dit een belangrijke aanvulling kunnen vormen op de criteria die voor de classificatie van de pensioenstelsels worden gehanteerd. Bovendien is dat hetgeen waar het uiteindelijk om draait: in welke mate wordt in voldoende inkomen voorzien voor een rustige oude dag? Met het oog op de toetreding van Roemenië tot de Europese Unie en de Open Methode van Coördinatie op het gebied van pensioenen en sociale inclusie is daarom – naast het institutioneel onderzoek naar het Roemeense pensioenstelsel – verder onderzoek naar het resultaat van dit pensioenstelsel vereist.

## Verantwoording van de schema's

<sup>a</sup> Art. 19 Wet van 22 maart 2001.

<sup>b</sup> Op basis van Janvier, 2004c: 2 en FOD Sociale Zekerheid, 2004b: 13.

<sup>c</sup> Wel wordt er 7,50 procent van de wedde afgedragen aan het Fonds voor Overlevingspensioenen ter financiering van de overlevingspensioenen voor de echtgeno(o)t(e) en/of wezen bij het overlijden van de ambtenaar (Janvier, 2004b: 43). Art. 61 Wet 15 mei 1984 tot harmonisering van de pensioenregelingen heeft echter de mogelijkheid geschapen om de (zeer grote) verwachte overschotten uit dit fonds aan te wenden om de ambtenarenpensioenen te financieren. Bijgevolg is de stelling dat ambtenaren zelf geen bijdragen betalen om de rustpensioenen te financieren zeer relatief (met dank aan Prof. dr. Ria Janvier).

Bron (schema): FOD Sociale Zekerheid, 2005a: 10; Janvier, 2004c: 43. Voor de ambtenaren die onder de RSZPPO vallen: FOD Sociale Zekerheid, 2004a: 101-102, 104, 112; FOD Sociale Zekerheid, 2005a: 11; Janvier, 2004a: 53-56; RSZPPO, 2003: 21-22.; RSZPPO, 2005.

<sup>d</sup> FOD Sociale Zekerheid, 2005: 10; Gieselink e.a., 2003: 20; Janvier, 2004a: 58-59, 73-74.

<sup>e</sup> Art. 4 (3) en 5 (IV.) Wet nr. 19/2000; Frunzaru, 2005: 6; GVG, 2003: 39-40, 54-56.

<sup>f</sup> Art. 1, 3, 35(1)-(2), 42 Wet nr. 411/2004.

<sup>g</sup> Werknemerspensioenen: Janvier, 2004a: 11 en 13; ambtenarenpensioenen: zie voetnoot bij 'bijdragen of belastingen?'

<sup>h</sup> Janvier, 2004a: 60-61 en 67-68.

<sup>i</sup> Art. 18 (2), 23 (1), (3) en 24 Wet nr. 19/2000; Frunzaru, 2005: 6; GVG, 2003: 40, 64-65; Preda e.a., 2003: 24; Wet nr. 744/2001, nr. 632/2002, nr. 519/2003, Ordonanță de Urgență nr. 139/2004.

<sup>j</sup> Art. 43 Wet nr. 411/2004 en Art. 23 (1), (3) Wet nr. 19/2000.

<sup>k</sup> Zie o.m. Gieselink e.a., 2003: 18, 20.

<sup>l</sup> Frunzaru, 2005: 4; GVG, 2003: 39.

<sup>m</sup> Art. 1 Wet nr. 411/2004.

<sup>n</sup> Art. 3 en 4 Wet van 22 maart 2001.

<sup>o</sup> FOD Sociale Zekerheid, 2005a: 12.

<sup>p</sup> FOD Sociale Zekerheid, 2004a: 101

<sup>q</sup> Janvier, 2004c: 25; Gieselink e.a., 2003: 18-19.

<sup>r</sup> Publiek pensioen: Art. 4 (2) en 5 Wet nr. 19/2000; GVG, 2003: 54, 56. Voor het verplicht privaat pensioen geldt echter wel nog een overgangperiode voor personen jonger dan 35 jaar. Art. 30-31 Wet nr. 411/2004.

<sup>s</sup> Art. 7 Wet van 22 maart 2001.

<sup>t</sup> Werknemers: FOD Sociale Zekerheid, 2005a: 24-25; Gieselink, 2003: 17; Janvier, 2004c: 7-8. Zelfstandigen: FOD Sociale Zekerheid, 2005a: 25; Gieselink e.a., 2003: 19; Janvier, 2004c: 25-27.

<sup>u</sup> FOD Sociale Zekerheid, 2005a: 25; Janvier, 2004c: 43-45.

<sup>v</sup> Art. 41 Wet nr. 19/2000; CNPAS, 2005a; Frunzaru, 2005: 6-7; GVG, 2003: 63-64; MMSSF, 2005b; Preda e.a., 2004: 23.

<sup>w</sup> Art. 141 (1) Wet nr. 411/2004.

<sup>x</sup> Art. 2 (1)28 en 36 Wet nr. 411/2004.

<sup>y</sup> Art. 6 §2 en 7 §2 Wet van 22 maart 2001.

<sup>z</sup> FOD Sociale Zekerheid, 2005: 26.

<sup>aa</sup> FOD Sociale Zekerheid, 2005a: 27; Janvier, 2004c: 46-49.

<sup>bb</sup> FOD Sociale Zekerheid, 2004a: 255, 270-273; Gieselink e.a., 2003: 19-20; Janvier, 2004c: 27-39, 41.

<sup>cc</sup> Art. 50, 76-81 Wet nr. 19/2000; Frunzaru, 2005: 5; MMSSF, 2005b; Preda e.a., 2004: 25.

<sup>dd</sup> Art. 2 (1)40 Wet nr. 411/2004.

<sup>ee</sup> Art. 6 §4 Wet van 22 maart 2001, gewijzigd door Art. 12 van het K.B. (Koninklijk Besluit) van 11 december 2001. De IGO was de laatste jaren welvaartsvast – en steeg zelfs sneller dan het Netto Nationaal Inkomen – o.m. door jaarlijkse verhogingen in het kader van het K.B. van 18 juni 2004. Ook in de toekomst zullen deze

‘welvaartsaanpassingen’ herhaald worden. Voor een cijfermatige berekening zie Federale Overheid, 2005: 11-12.

<sup>ff</sup> Met betrekking tot de berekening van het pensioen en de koopkrachtvastheid zie voor werknemers: FOD Sociale Zekerheid, 2005a: 26-27; Gieselink e.a., 2003: 17-18; Janvier, 2004c: 6-24. Met betrekking tot de welvaartsvastheid van de werknemerspensioenen zie: Federale Overheid, 2002: 10-11; Swaerts, 2004: 1, 6-7. Voor de zelfstandigenpensioenen zie: Gieselink e.a., 2003: 19-20; Janvier, 2004c: 37-39; Federale Overheid, 2002: 11.

<sup>gg</sup> AP, 2005b: 61; FOD Sociale Zekerheid, 2004a: 299.

<sup>hh</sup> Koopkracht: Art. 81 Wet nr. 19/2000; Welvaart: eigen berekeningen op basis van: Wet nr. 744/2001, nr. 632/2002, nr. 519/2003 en 512/2004 en INS (2005a).

<sup>ii</sup> Art. 141 (2) Wet nr. 411/2004.

<sup>jj</sup> Zie eveneens Deleecq, 2001: 228-229.

<sup>kk</sup> AP, 2005a; AP 2005b: 12; FOD Sociale Zekerheid, 2005b; Janvier, 2004a: 74-75; Janvier, 2004b: 14-15.

<sup>ll</sup> Art. 3; 136-144 Wet nr. 19/2000; CNPAS, 2005a; GVG, 2003: 72.

<sup>mm</sup> Art. 2 (1), 6, 10-11, 13-17, 22, 29, 32, 41-42, 46, 54-55, 61, 73-78, 90-97, 108-110, 125, 127-134 en in het bijzonder de artikelen 144-161 van de Wet nr. 411/2004.

<sup>nn</sup> PDOS, 2006.

<sup>oo</sup> CNPAS, 2005a; GVG, 2003: 72-73.

<sup>pp</sup> Zie in het bijzonder Art. 2 (1)6, 5 en 55 Wet nr. 411/2004.

<sup>qq</sup> CIMIRE, 2005; FOD Sociale Zekerheid, 2005a: 26; Janvier, 2004b: 8-9, 12; RVP, 2005.

<sup>rr</sup> Janvier, 2004a: 74-75; Janvier, 2004b: 14-15.

<sup>ss</sup> Art. 2 (1)13 Wet nr. 411/2004. Zie verder de referenties bij ,’wat is de rol van de overheid?’.

<sup>tt</sup> Bron zie ‘rol private sector’.

<sup>uu</sup> Zie bv. RSZPPO, 2003: 9.

<sup>vv</sup> CNPAS, 2005a; GVG, 2003: 72-73.

<sup>ww</sup> Art. 2 (1)13 en 7 Wet nr. 411/2004.

<sup>xx</sup> Janvier, 2004b: 21.

<sup>yy</sup> FOD Sociale Zekerheid, 2004a: 246-247.

<sup>zz</sup> Art. 77(1), 78 Wet nr. 19/2000.; Frunzaru, 2004: 5.

## **Lijst met afkortingen**

AP: Ambtenarenpensioenen

ASLK: Algemene Spaar- en Lijfrentekas

B.S.: Belgisch Staatsblad

CAFR: Camera Auditorilor Financiari din România, Kamer van Financiële Auditeurs van Roemenië

CNPAS: Casa Națională de Pensii și alte drepturi de Asigurări Sociale, het Nationaal Huis van Pensioenen en andere Socialeverzekeringsuitkeringen

CSA: Comisia de Supraveghere a Asigurărilor, Controlecommissie voor de Verzekeringen

EU: Europese Unie

FOD: Federale Overheidsdienst (vroeger: Ministerie)

GIB: Gewaarborgd Inkomen voor Bejaarden

IGO: Inkomensgarantie voor ouderen

INS: Institutul Național de Statistica, Nationaal Instituut voor de Statistiek van Roemenië

M.O.: Monitorul Oficial al României, Staatsblad van Roemenië

MMSSF: Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei, Ministerie van Arbeid, Sociale Solidariteit en het Gezin

NIS: Nationaal Instituut voor de Statistiek (België)

OMC: Open Methode van Coördinatie

PDOS: Pensioendienst voor de Overheidssector (opvolger sinds 1 januari 2006 van de Administratie der Pensioenen)

PP: Publieke pensioenen (voor België: ambtenaren-, zelfstandigen- en werknemerspensioenen)

RSVZ: Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen

RSZ: Rijksdienst voor Sociale Zekerheid

RSZPPO: Rijksdienst voor Sociale Zekerheid van de Provinciale en Plaatselijke Overheidsdiensten

RVP: Rijksdienst voor Pensioenen

VPP: Verplichte private pensioenen

WP: Werknemerspensioenen

ZP: Zelfstandigenpensioenen

## Bibliografie

De bibliografische referenties van de wetgeving worden achteraan de bibliografie weergegeven.

- Adler, M., Bell, C., Clasen, J. en Sinfield, A. (1991), 'Towards a Sociology of Social Security?', 1-15 in Adler, M., Bell, C., Clasen, J. en Sinfield, A. (red.), *The Sociology of Social Security*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 314p.
- AP (Administratie der Pensioenen) (2005b), *Rust- en overlevingspensioenen van de openbare sector. Algemene inlichtingen*, <http://www.ap.fgov.be/apinter/n/pdf/ageandsurvivalpension.pdf> (06-04-2005), 77p.
- Berghman, J. (1981), *Theorie van de sociale zekerheid. Bijdrage tot de sociaal-politieke theorie van de sociale zekerheid met een toepassing op de pensioensector*, onuitgegeven doctoraal proefschrift, 550p.
- Berghman, J. en Marlier, E. (2003), 'Het EU-beleid tegen maatschappelijke uitsluiting: ingekapseld, aangezwengeld en verankerd?', 319-333 in Vranken, J., De Boyser, K. en Dierckx, D. (red.), *Armoede en sociale uitsluiting, Jaarboek 2003*, Leuven/Leusden: Acco, 517p.
- Cantillon, B. (2004a), 'Open Methode van Coördinatie: de weg naar een Sociaal Europa?' in *de gids op maatschappelijk gebied*, 95, (4): 35-44
- Cantillon, B. (2004b), 'The Failures of Bismarck and Beveridge: The Case of Old-Age Pensions for the Self-Employed in Belgium', 131-147 in Overbye, E. en Kemp, P.A. (red.), *Pensions: Challenges and Reforms*, International Studies on Social Security, Vol. 9, Aldershot: Ashgate, 234p.
- CIMiRe (Compte Individuel Multisectoriel – Multisectoriële Individuele Rekening vzw) (2005), <http://www.cimire.fgov.be/index.htm> (06-04-2005)
- CNPAS (Casa Națională de Pensii și alte drepturi de Asigurări Sociale) (2005a), <http://www.cnpas.org/> (09-04-2005)
- CNPAS (Casa Națională de Pensii și alte drepturi de Asigurări Sociale) (2005b), *Asigurări sociale de stat si agricultori în perioada ianuarie 2002 - ianuarie 2005*, <http://www.cnpas.org/cnpas/imgupload/fpar386lang1id61.xls> (12-04-2005)
- De Boyser, K. (2004), 'Sociaal Europa in de steigers?', 275-293 in Vranken, J., De Boyser, K. en Dierckx, D. (red.), *Armoede en sociale uitsluiting, Jaarboek 2004*, Leuven/Voorburg: Acco, 553p.
- Deleeck, H. (1991), *Zeven lessen over sociale zekerheid*, Leuven / Amersfoort : Acco, 192p.
- Deleeck, H., (2001), *De architectuur van de welvaartsstaat opnieuw bekeken*, Leuven / Leusden: Acco, 482p.
- Dixon, J. (1999), *Social Security in Global Perspective*, Westport: Praeger, 355p.
- Dogan, M. en Pelassy, D. (1984), *How to Compare Nations: Strategies in comparative Politics*, New Jersey: Chatham House Publishers, 185p.
- Duffy, K. (2004), 'NAPs/Incl en de visie van EAPN daarop', 377-389 in Vranken, J., De Boyser, K. en Dierckx, D. (red.), *Armoede en sociale uitsluiting, Jaarboek 2004*, Leuven/Voorburg: Acco, 553p.
- Europees Parlement (2005), *EP stemt in met toetreding Bulgarije en Roemenië tot de EU*, [http://www2.europarl.eu.int/omk/sipade2?SAME\\_LEVEL=1&LEVEL=4&NAV=X&DETAIL=&PUBREF=-//EP//TEXT+PRESS+DN-20050413-1+0+DOC+XML+V0//NL#SECTION8](http://www2.europarl.eu.int/omk/sipade2?SAME_LEVEL=1&LEVEL=4&NAV=X&DETAIL=&PUBREF=-//EP//TEXT+PRESS+DN-20050413-1+0+DOC+XML+V0//NL#SECTION8) (16-05-2005)
- Europese Commissie (2004), *Regular Report on Romania's progress to accession*, COM(2004) 657 final, [http://europa.eu.int/comm/enlargement/report\\_2004/pdf/rr\\_ro\\_2004\\_en.pdf](http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2004/pdf/rr_ro_2004_en.pdf) (09-04-2005), 163p.



- Federale Overheid (2002), *Strategisch Rapport Pensioenen België. september 2002. Antwoord op het "National Strategy Report on the future of pension systems, outline guide from the commission for the structuring and analysis of national reports"*, Europese Commissie, [http://europa.eu.int/comm/employment\\_social/soc-prot/pensions/be\\_pensionreport\\_nl.pdf](http://europa.eu.int/comm/employment_social/soc-prot/pensions/be_pensionreport_nl.pdf) (11-05-2005), 84p.
- Federale Overheid (2005), *Strategisch Rapport Pensioenen België. 2005. Antwoord op "Preparation of the 2005 National Strategy Reports on Adequate and Sustainable Pensions. Guidance Note prepared by the Commission and endorsed by the Social Protection and Economic Policy Committees – January 2005"*, Europese Commissie, [http://europa.eu.int/comm/employment\\_social/social\\_protection/docs/2005/be\\_nl.pdf](http://europa.eu.int/comm/employment_social/social_protection/docs/2005/be_nl.pdf) (24-03-2006), 48p.
- FOD Sociale Zekerheid (2004a), *Beknopt overzicht van de sociale zekerheid in België. 2004*, [http://www.socialsecurity.fgov.be/NL/nieuws\\_publicaties/publicaties/overzicht/BEKNOPT-VERSLAG-2004.pdf](http://www.socialsecurity.fgov.be/NL/nieuws_publicaties/publicaties/overzicht/BEKNOPT-VERSLAG-2004.pdf) (14-04-2005), 558p.
- FOD Sociale Zekerheid (2004b), *Vade mecum. Begroting van de sociale bescherming. Begroting 2004*, [http://socialsecurity.fgov.be/NL/nieuws\\_publicaties/publicaties/vademecum/vademecum\\_2004.pdf](http://socialsecurity.fgov.be/NL/nieuws_publicaties/publicaties/vademecum/vademecum_2004.pdf) (04-04-2005), p.13
- FOD Sociale Zekerheid (2005a), *Alles wat je altijd al wilde weten over de sociale zekerheid*, [http://socialsecurity.fgov.be/NL/nieuws\\_publicaties/publicaties/alles\\_sosec/alwa2004\\_nl\\_pdf.pdf](http://socialsecurity.fgov.be/NL/nieuws_publicaties/publicaties/alles_sosec/alwa2004_nl_pdf.pdf) (04-04-2005), 60p.
- FOD Sociale Zekerheid (2005b), <http://socialsecurity.fgov.be/> (06-04-2005)
- Frunzaru, V. (2005), *Tranziția sistemului de pensii din 1990 până în prezent*, nog te verschijnen, 16p.
- Gadeyne, S. En Deboosere, P. (2002), 'De ultieme ongelijkheid: sterfteverschillen bij Belgische mannen en vrouwen naar socio-economische karakteristieken en huishoudenstype', in *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, 44, (1): 57-101
- Giddens, A. (1986), *Sociology. A brief but critical introduction*, Houndmills: Macmillan, 179p.
- Gieselink, G., Peeters, H., Van Gestel, V., Berghman, J. en Van Buggenhout, B. (2003), *Onzichtbare pensioenen in België. Een onderzoek naar de aard, de omvang en de verdeling van de tweede en derde pensioenpijler*, Reeks Actuele Problemen met betrekking tot de Sociale Cohesie, Gent: Academia Press, 241p.
- Gillion, C., Turner, J., Bailey, C. en Latulippe, D. (2000), *Social Security Pensions. Development and reform*, Geneva: International Labour Office, 769p.
- Goedemé, T. (2005a), *Pensioenen in Oost-en West-Europa. Een vergelijking van het Belgische en het Roemeense pensioenstelsel*, thesis met het oog op het behalen van de graad van licentiaat in de Politieke en Sociale Wetenschappen, Antwerpen: Universiteit Antwerpen, <http://www.geocities.com/pensiromaniam>, 279p.
- Goedemé, T. (2005b), 'Nieuw Roemeens Pensioenstelsel minder solidair dan Belgische tegenpool', in *Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt WAV*, 15 (4): 118-121
- GVG (Gesellschaft für Versicherungswissenschaft und –gestaltung e.V.) (2003), *Study on the Social Protection Systems in the 13 Applicant countries. Romania. Country Study*, European Commission – Employment and Social Affairs DG, [http://europa.eu.int/comm/employment\\_social/social\\_protection/docs/romania\\_final.pdf](http://europa.eu.int/comm/employment_social/social_protection/docs/romania_final.pdf) (12-04-2005), 165p.
- Hauser, R. (1993), 'Approaches to Comparative Social Policy Analysis', 79-93 in Berghman, J. en Cantillon, B. (red.), *The European Face of Social Security*, Aldershot: Avebury, 723p.
- Higgins, J. (1981), *States of Welfare. Comparative Analysis in Social Policy*, Oxford: Basil Blackwell & Martin Robertson, 193p.
- Holzmann, R. en Hinz, R. (2005), *Old Age Income Support in the 21st Century*, Washington, D.C.: The World Bank, 232p.

- Ilie, S. en Răduțiu, S.V. (2003), *Romanian Minimum Income Provision, As a Mechanism to Promote Social Inclusion*, <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/NISPAcee/UNPAN014819.pdf> (21-05-2005)
- INS (Institutul Național de Statistica și Studii Economice)(2005a), <http://www.insse.ro> (27-04-2005)
- INS (Institutul Național de Statistica și Studii Economice ) (2005b), *Indicii Anuali Al Prețurilor de Consum și Rata Anuală a Inflației în Perioada 1971-2004*, [http://www.insse.ro/ComuNou\\_ipc/a04/ipc71-2004.pdf](http://www.insse.ro/ComuNou_ipc/a04/ipc71-2004.pdf) (27-04-2005)
- Ivan-Ungureanu, C.; Panduru, F.; Molnar, M.; Vasile, A.; Duma V.; Grigoraș, V. (2004), *Indicatorii de excludere/incluziune socială*, CASPIS/INS, [http://www.caspis.ro/downloads/raportincluziune\\_I.doc](http://www.caspis.ro/downloads/raportincluziune_I.doc), 87p.
- Janvier, R. (2004a), *Sociale Zekerheid. II. Financiering*, cursus voor het vak Sociale Zekerheidsrecht aan de faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen van de Universiteit Antwerpen, Antwerpen, 82p.
- Janvier, R. (2004b), *Sociale Zekerheid. III. Administratieve organisatie*, cursus voor het vak Sociale Zekerheidsrecht aan de faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen van de Universiteit Antwerpen, Antwerpen, 16p.
- Janvier, R. (2004c), *Sociale Zekerheid. XI. Rust- en overlevingspensioen*, cursus voor het vak Sociale Zekerheidsrecht aan de faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen van de Universiteit Antwerpen, Antwerpen, 70p.
- MMSSF (2003), *Buletin Statistic în Domeniul Muncii și Solidarității Sociale – Statistical Bulletin in the Field of Labour and Social Solidarity*, <http://www.mmssf.ro/PDF/BULETINI.PDF> (27-04-2005), nr. 1/(41): 8
- MMSSF (2004), ‘Asistență Sociale – Social Assistance. Ajutoare Sociale – Social benefit’ in *Buletin Statistic în Domeniul Muncii și Solidarității Sociale – Statistical Bulletin in the Field of Labour and Social Solidarity*, <http://www.mmssf.ro/buletin/t54.pdf> (27-04-2005), nr. 1/(45)
- MMSSF (Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei) (2005a), ‘Asistență Sociale – Social Assistance. Ajutoare Sociale – Social benefit’ in *Buletin Statistic în Domeniul Muncii și Solidarității Sociale – Statistical Bulletin in the Field of Labour and Social Solidarity*, <http://www.mmssf.ro/buletin49/t54.pdf> (27-04-2005), nr. 1/(49)
- MMSSF (Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei) (2005b), <http://www.mmssf.ro/> (09-04-2005)
- Natali, D. (2004), ‘The Hybridisation of Pension Systems within the Enlarged EU: Recent Reforms in Old and New Members’ in *Belgisch Tijdschrift voor sociale Zekerheid*, 46 (2): 349-374
- Nicaise, I. en Groenez, S. (2004), *The big holes in the net. Structural gaps in social protection and guaranteed minimum income systems in 13 EU countries*, HIVA, [http://www.hiva.be/docs/paper/P18\\_20040420.pdf](http://www.hiva.be/docs/paper/P18_20040420.pdf) (23-05-2005)
- NIS (Nationaal Instituut voor de Statistiek) (2001), *Sterftetafels 2001 België*, [http://statbel.fgov.be/downloads/mt2001bel\\_nl.xls](http://statbel.fgov.be/downloads/mt2001bel_nl.xls) (14-02-2006)
- OASeS (2004), *Basisgegevens Armoede en Sociale Uitsluiting*, OASeS, [http://www.ua.ac.be/main.asp?c=\\*OASES&n=21964&ct=016212&e=o35878](http://www.ua.ac.be/main.asp?c=*OASES&n=21964&ct=016212&e=o35878) (31-03-2005)
- PDOS (Pensioendienst voor de Overheidssector) (2006), <http://pdos.fgov.be/> (14-02-2006)
- Perrin, G. (1967), ‘Pour une théorie sociologique de la Sécurité Sociale dans les sociétés industrielles’ in *Revue française de sociologie*, (2): 299-324
- Pestieau, P. (2000), ‘Inleiding’, 1-8 in Pestieau, P., Gevers, L., Ginsburgh, U., Schokkaert, E. en Cantillon, B. (red.), *De toekomst van onze pensioenen. Doelmatigheid, billijkheid en politieke haalbaarheid van de sociale bescherming voor bejaarden*, Leuven: Garant, 179p.
- Pragma Consulting (2005), *The Pension Issues in the new Member States*, Mechelen: Pragma Consulting, 122p.
- Preda, M. (2002), *Politica socială românească între sărăcie și globalizare*, București: POLIROM, 208p.

- Preda, M. (coörd.), Dobos, C. en Grigoras, V. (2004), *Romanian Pension System during the Transition: Major Problems and Solutions*, Pre-accession Impact Studies II, Study no. 9, Bucharest: European Institute of Romania, <http://www.ier.ro/PAIS/PAIS2/En/study9.pdf> (18-04-2005), 72p.
- Raad van de Europese Unie (2003), *Gezamenlijk verslag van de Commissie en de Raad inzake toereikende en betaalbare pensioenen*, 7165/03, ECOFIN 76, SOC 115, [http://www.eu.int/comm/employment\\_social/social\\_protection/docs/cs7165\\_03\\_nl.pdf](http://www.eu.int/comm/employment_social/social_protection/docs/cs7165_03_nl.pdf) (23-05-2005), 198p.
- Reman, P. (1992), *La sécurité sociale. Histoire, développement et perspectives*, Bruxelles : CRISP, Dossiers du Crisp, nr. 38, 32p.
- RSZPPO (Rijksdienst voor Sociale Zekerheid van de Provinciale en Plaatselijke Overheidsdiensten) (2005), <http://onssapl.fgov.be/> (05-04-2005)
- RSZPPO (Rijksdienst voor Sociale Zekerheid van de Provinciale en Plaatselijke Overheidsdiensten) (2003), *Jaarverslag 2003*, [http://onssapl.fgov.be/nl/info/jaarverslag/rszppo\\_jaarverslag\\_2003.pdf](http://onssapl.fgov.be/nl/info/jaarverslag/rszppo_jaarverslag_2003.pdf) (06-04-2005), 60p.
- RSZPPO (Rijksdienst voor Sociale Zekerheid van de Provinciale en Plaatselijke Overheidsdiensten) (2005), <http://onssapl.fgov.be/> (05-04-2005)
- RVP (Rijksdienst voor Pensioenen) (2005), <http://www.onprvp.fgov.be/> (06-04-2005)
- Schulte, B. (1998), 'Social assistance in the member states of the European Union: Common features and continuing differences', 3-27 in Marmor, T.R. en De Jong P.R. (red.), *Ageing, Social Security and Affordability*, International Studies on Social Security, Vol. 3, Aldershot: Ashgate, 352p.
- Swaerts, B. (2004), 'Betere pensioenen in tijden van vergrijzing: welvaartsaanpassing aangepast' in *de gids op maatschappelijk gebied*, 95, (7): 4-14
- Titmuss, R.M. (1974), *Social Policy. An Introduction*, London: George Allen & Unwin LTD, 160p
- UNDP (2004), *Human Development Indicators*, [http://hdr.undp.org/reports/global/2004/pdf/hdr04\\_HDI.pdf](http://hdr.undp.org/reports/global/2004/pdf/hdr04_HDI.pdf) (27-03-2006), 112p.
- UNICEF (2004), *Innocenti Social Monitor*, Firenze: UNICEF Innocenti Research Center, <http://www.unicef-icdc.org/publications/pdf/sm2004/sm2004.pdf> (27-03-2006), 144p.
- von Maydell, B. (1993), 'Social security in Eastern Europe' 356-365 in Berghman J. en Cantillon, B. (red.), *The European face of social Security*, Aldershot: Avebury, 423p.
- Wereldbank (1994), *Averting the Old Age Crisis. Policies to Protect the Old and Promote Growth*, Oxford: Oxford University Press, 402p.
- Zeitlin, J. (2005), 'Introduction. The Open Method of Co-ordination in Question', 19-33 in Zeitlin, J.; Pochet, P. (red.) en Magnusson, L., *The Open Method of Co-ordination in Action. The European Employment and Social Inclusion Strategies*, Bruxelles: P.I.E.-Peter Lang, 511p.

## Wetgeving

- Koninklijk besluit van 11 december 2001 tot uniformisering van de spilindexen in de aangelegenheden bedoeld in artikel 78 van de Grondwet die ressorteren onder het Ministerie van Sociale Zaken, Volksgezondheid en Leefmilieu (B.S. 22.12.2001, 2<sup>e</sup> Uitgave)
- Koninklijk besluit van 18 juni 2004 tot verhoging van het bedrag bedoeld in artikel 6, §1, van de wet van 22 maart 2001 tot instelling van een inkomensgarantie voor ouderen (B.S. 28.6.2004, 2<sup>e</sup> Uitgave)
- Koninklijk besluit van 23 mei 2001 tot instelling van een algemeen reglement betreffende de inkomensgarantie voor ouderen (B.S. 31.5.2001, 2<sup>e</sup> Uitgave)
- Lege nr. 249 din 9 iunie 2004 privind pensiile ocupationale, M.O. nr. 600 van 5 juli 2004, <http://www.cnpas.org/cnpas/jsp/content.jsp?chapterId=113> (28-04-2005)
- Lege nr. 411 din 18 octombrie 2004 privind fondurile de pensii administrate privat, M.O. nr. 1.033 van 9 november 2004, <http://www.cnpas.org/cnpas/jsp/content.jsp?chapterId=113> (01-05-2005)

- Lege nr. 512 din 22 noiembrie 2004 privind bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2005, M.O. nr. 1128 van 30 november 2004, [http://www.cdep.ro/proiecte/2004/600/30/0/leg\\_pl630\\_04.pdf](http://www.cdep.ro/proiecte/2004/600/30/0/leg_pl630_04.pdf) (04-05-2005), 14p.
- Lege nr. 519 din 3 decembrie 2003 privind bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2004, M.O. nr. 864 din 4 decembrie 2003, <http://www.cnpas.org/cnpas/jsp/content.jsp?chapterId=97> (05-05-2005)
- Lege nr. 632 din 27 noiembrie 2002 privind bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2003, M.O. 871 din 3 decembrie 2002, <http://www.cnpas.org/cnpas/jsp/content.jsp?chapterId=97> (05-05-2005)
- Lege nr. 744 din 6 Decembrie 2001 privind bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2002, M.O.nr. 785/11.12.2001, <http://www.cnpas.org/cnpas/jsp/content.jsp?chapterId=97> (05-05-2005)
- MMSSF (Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei) (2004b), *LEGE nr. 19 din 17 martie 2000 privind sistemul public de pensii si alte drepturi de asigurari sociale (actualizata pana la data de 6 ianuarie 2004\*)*, <http://www.cnpas.org/cnpas/imgupload/fpar315lang1id45.doc> (09-04-2005), 71p.
- MMSSF (Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei) (2005c), *LEGE Nr. 416 din 18 iulie 2001 privind venitul minim garantat, M.O. nr. 401 din 20 iulie 2001. Text consolidat la data 05.01.2005. Au fost incluse modificările aduse de următoarele acte normative: 1. OUG nr.5/20.02.2003 privind acordarea de ajutoare pentru încălzirea locuinței, precum și a unor facilități populației pentru plata energiei termice, MO nr.119/25.02.2003 2. HG nr.2302/14.12.2004 privind indexarea nivelului lunar al venitului minim garantat, al ajutorului social lunar care se acordă soțiilor celor care satisfac serviciul militar obligatoriu, precum și al alocației pentru copiii nou-născuți, prevăzute de Legea nr. 416/2001 privind venitul minim garantat, MO nr.1271/29.12.2004,* [http://www.mmssf.ro/domenii/asistenta/1416\\_consolidat.htm](http://www.mmssf.ro/domenii/asistenta/1416_consolidat.htm) (26-04-2005)
- Ordonanță de Urgență nr. 139 din 29 decembrie 2004 privind modificarea art. 26 alin (1) din Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2005 nr. 512/2004, M.O. nr. 1280 van 30 december 2004, <http://www.cnpas.org/cnpas/jsp/content.jsp?chapterId=98> (23-05-2005)
- Ordonanță de urgență nr. 4 din 3 februarie 2005 privind recalcularea pensiilor din sistemul public, provenite din fostul sistem al asigurărilor sociale de stat, M.O. nr. 119 van 7 februari 2005
- Wet van 22 maart 2001 tot instelling van een inkomensgarantie voor ouderen (B.S. 29.3.2001, 1<sup>e</sup> Uitgave)